

πρέπει να μάθει να θεωρεί
έθνικὸ ὅ,τι εἶναι ἀληθινὸ

Δ. ΣΟΛΩΜΟ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΜΠΕΣΑ

Ο Αρβανίτης ήρωας ΜΑΡΚΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ (1790-1823)

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1983 • ΤΕΥΧΟΣ 1

ΜΠΕΣΑ

ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΑΡΒΑΝΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Γραφεία Συντάξεως:
Ζαΐμη 23 - τηλ. 8834958

Τεύχος 1
ΙΟΥΛΙΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1983

Επιτροπή Συντάξεως του Περιοδικού:
Γ. ΜΙΧΑΣ, ΒΑΓΓ. ΛΙΑΠΗΣ, ΑΡ. ΚΟΛΛΙΑΣ,
Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Γ. ΓΕΡΟΥ, Ν. ΣΟΥΛΙΩΤΗΣ

Υπεύθυνος συντάξεως
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΛΙΑΠΗΣ
Κουγιουμτζόγλου 1Α Ελευσίνα

Υπεύθυνος εκδόσεως:
ΑΡ. Π. ΚΟΛΛΙΑΣ
(Καβαθά 47 - Γουδί)

Υπεύθυνος Τυπογραφείου:
«ΦΩΤΟΛΙΟ» Ηλίας Καπετανίδης
(Κωλέττη 25-27, τηλ. 3605044)

Τιμή τεύχους 50 δρχ.
ΣΥΝΔΡΟΜΗ | ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ 400 δρχ.
ΓΙΑ 6 ΤΕΥΧΗ | ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ £8 ή \$15

Εμβάσματα-Συνεργασίες:
Αρβανίτικος Σύνδεσμος Ελλάδος
Ζαΐμη 23 - Αθήνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Από τη Σύntαξη	σελ.	3
- Ο Αρβανίτικος πολιτισμός	»	4
- Η ίδρυση του Συνδέσμου μας και οι μέχρι σήμερα δραστηριό- τητές του	»	6
- Μπεσαλίδικες κουβέντες	»	9
-		
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ		
1. Γενικές Πληροφορίες για τους Αρβανίτες		
	B. Λιάπη	» 12
2. Ο Κ-νάς		
	K. Χρήστου	» 14
- ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΜΑΣ	»	18
- ΕΥΘΥΜΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ	»	19
- ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΚΑΤΑΓΡΑΨΟΥΜΕ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ	»	20
- ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ		
1. ΕΡΤ και Λαϊκή Επιμόρφωση	»	22
2. Η αναζήτηση της χαμένης πολιτιστικής μας ταυτότητας και οι Αρβανίτες		
	Αρ. Κόλλια	» 23
- Πώς μας είδαν οι ξένοι	»	26
- ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ		
Ο Βασίλης ο Αρβανίτης		
	Στρ. Μυριβήλη	» 28
- Παροιμίες	»	30
- Εκδηλώσεις που θα γίνουν	»	30
- Έντυπα που λάβαμε	»	30
- Η αλληλογραφία μας	»	31

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Αγαπητοί Αναγνώστες.

Επειδή από τους βασικούς σκοπούς του Αρβανίτικου Συνδέσμου, είναι η μελέτη και αποκάλυψη του ιστορικού ρόλου που έπαιξαν οι Αρβανίτες στη μακραίωνη πορεία του Ελληνισμού, καθώς και η καταγραφή των ηθών, εθίμων και λαϊκών τους παραδόσεων, γίνεται φανερό πως το περιοδικό που ξεκινάει σήμερα και έχετε στα χέρια σας (μαζί και με άλλες εκδόσεις που θα γίνουν), πως θα παίξει βασικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή.

Το περιοδικό αυτό, είναι η δεύτερη έκδοση που γίνεται από το Τμήμα Εκδόσεων του Συνδέσμου μας. Η πρώτη ήταν το ημερολόγιο του 1983, που περιλάμβανε 12 Αρβανίτες Πρωθυπουργούς και Προέδρους Δημοκρατίας. Τυπώθηκε δε σε σχήμα 17,5×25 για να μπορούν τα τεύχη του εύκολα να δένονται σε τόμους.

Ο τίτλος «ΜΠΕΣΑ», δώθηκε στο περιοδικό μας, γιατί η αρβανίτικη αυτή λέξη, που έχει γίνει κοινό κτήμα του ελληνικού λαού, σημαίνει «την τήρηση του λόγου» και είναι ένα από τα στοιχεία του Αρβανίτικου πολιτισμού, που θέλουμε και πρέπει να διατηρήσουμε.

Μέσα από το περιοδικό, θα γίνει προσπάθεια για να καταγραφούν: α) λεξιλόγιο καθώς και γραμματικοί και συντακτικοί κανόνες της πλούσιας αρβανίτικης γλώσσας, β) ήθη, έθιμα, παραδόσεις, παροιμίες και τραγούδια του αρβανίτικου λαού, γ) η αρβανίτικη λαϊκή τέχνη (υφαντά, κεντητά, φορεσιά κλπ.) και δ) ιστορικές πληροφορίες για τους Αρβανίτες. Θα ασχοληθούμε ακόμα, και με σύγχρονα θέματα πνευματικού και πολιτιστικού περιεχομένου, που απασχολούν τον τόπο μας και ειδικά με την εισαγωγή ξένων (ανατολικών και δυτικών) πολιτιστικών στοιχείων στη ζωή μας.

Επειδή όπως γίνεται φανερό, η καταγραφή και παρουσίαση όλων των παραπάνω, είναι δουλειά που χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια, ζητάμε και από εσάς να δραστηριοποιηθείτε σε μια τέτοια καταγραφή. Ο κάθε ένας, όπου και αν βρίσκεται, όποιο κι αν είναι το επίπεδο μορφώσεώς του, εάν θέλει μπορεί να βοηθήσει στη διάσωση του πλούσιου Αρβανίτικου πολιτισμού.

Κατ' αρχήν γραφτείτε συνδρομητές του περιοδικού και ενισχύστε έτσι οικονομικά την έκδοσή του. Πλησιάστε στη συνέχεια τους γέροντες και καταγράψτε τα τραγούδια, τις παροιμίες, τα έθιμα, τις λέξεις ή φράσεις και τις ιστορικές πληροφορίες της περιοχής σας. Στην προσπάθειά σας αυτή χρήσιμο πολύ είναι το μαγνητόφωνο. Μαζέψτε ακόμη, παλιές φωτογραφίες, υφαντά, κεντητά και κομμάτια από την αρβανίτικη φορεσιά της περιοχής σας. Στείλτε μας στη συνέχεια το υλικό αυτό και εμείς θα το δημοσιεύσουμε αναφέροντας την προσφορά σας.

Με την προσπάθεια και τη συνεργασία όλων, φιλοδοξούμε να φτιάξουμε το περιοδικό αυτό ΑΡΧΕΙΟ ΑΡΒΑΝΙΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ.

Η Σύνταξη τέλος του περιοδικού, πιστεύοντας στο διάλογο, θα φιλοξενήσει από τις στήλες του, ακόμα και αντίθετες απόψεις. Για να γίνει όμως αυτό, θα πρέπει οι απόψεις αυτές να διατηρούν κάποιο επίπεδο, στο οποίο θέλουμε να κρατήσουμε την «ΜΠΕΣΑ».

Αναλογιζόμενοι την ευθύνη μας, από την απώλεια των στοιχείων της ταυτότητάς μας, θα πρέπει όλοι να αγκαλιάσουμε και να διαδώσουμε την «ΜΠΕΣΑ». Είναι υπόθεση όλων μας.

Η Σύνταξη

Ο ΑΡΒΑΝΙΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ανήκουμε στις τελευταίες γεννιές των Αρβανιτών, που κατέχουν πολλά στοιχεία από τον πλούσιο αρβανίτικο πολιτισμό και που γνωρίζουν επίσης τις πολύ θετικές επιπτώσεις που έχει ο πολιτισμός αυτός στη διαμόρφωση του ανθρώπινου χαρακτήρα. Για τους λόγους αυτούς οι ευθύνες μας για τη διατήρηση και την ανάπτυξη του πολιτισμού αυτού είναι πολύ σοβαρές.

Ο Αρβανίτικος πολιτισμός είναι ένας πραγματικά μεγάλος πολιτισμός, όπως φαίνεται και από την ανάλυση των επί μέρους στοιχείων του.

Η γλώσσα μας αν και δεν διασώθηκε η γραφή της είναι πολύ πλούσια σε λέξεις και σε εκφράσεις. Πολλές φορές συναντάμε λέξεις ή εκφράσεις για τις οποίες δεν βρίσκουμε τό αντίστοιχό τους στην ελληνική ή άλλη γλώσσα. Αλλά και ο φωνητικός της πλούτος είναι πολύ μεγάλος και ο οποίος για να αποδοθεί στο σύνολό του χρειάζονται 36 περίπου χαρακτήρες ή συνδυασμοί χαρακτήρων (έχουμε π.χ. δύο σίγμα, δύο χι, δύο νι, δύο ρο κλπ.).

Οι παροιμίες και οι ιστορίες μας, που συμπυκνώνουν τις εμπειρίες και τη σοφία των προγόνων μας, που από χιλιάδες χρόνια στριφογυρίζουν στη γωνιά αυτή της Βαλκανικής, έχουν ια πρωτοτυπία που εκπλήσσει και έφτασαν μέχρι τις μέρες μας χωρίς να είναι πουθενά γραμμένες. Πολλές από αυτές μάταια θα ψάξετε να τις βρείτε σε άλλες γλώσσες.

Τα ήθη και τα έθιμά μας, που με τη γραφικότητα και το τελετουργικό εκφραστικό τους φανερώνουν την υψηλή αισθητική αλλά και τις υγιείς μας αντιλήψεις για τη λειτουργικότητά τους.

Η λαϊκή μας τέχνη στα κεντήματα ή τα υφαντά, στις ενδυμασίες ή τα χειροτεχνήματα εκφράζει τεχνική και αισθητική αντίληψη υψηλής στάθμης.

Τα λεβέντικα τραγούδια, η μουσική και οι χοροί μας, όπως π.χ. ο τσάμικος, που αλλού εξακολουθεί ακόμη σε μερικά μέρη να λέγεται αρβανίτικος, σκορπούν ριγή συγκίνησης, όταν τραγουδιούνται ή χορεύονται και με τους γεμάτους ζωντάνια ρυθμούς τους, γεμίζουν κέφι για τη ζωή και για δράση.

Όλα αυτά μαζί με τις άλλες αρχές, που χαρακτηρίζουν τους Αρβανίτες όπως η εργατικότητα, η φιλοπατρία, το φιλότιμο, ο σεβασμός προς τους γεννήτορες και τον άνθρωπο γενικότερα, η σταθερότητα στο λόγο, γνωστή σ' όλους σαν αρβανίτικη μπάσα διαμόρφωσαν το θετικό χαρακτήρα του Αρβανίτη που αναγνωρίζεται γενικά.

Έτσι γαλουχημένοι οι Αρβανίτες προόδεψαν σαν άτομα αλλά αποδείχτηκαν και πολύ χρήσιμοι στο κοινωνικό σύνολο.

Το 1821 θα ήταν αδύνατο χωρίς τη μαζική συμμετοχή και την αυτοθυσία των δεκάδων οπλαρχηγών με πρωτοκαπετάνιο τον Θεόδωρο Μπιθ'γκούρη γνωστό σαν Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και τις χιλιάδες των απλών μαχητών, που αναχαίτιχαν και κατανικούσαν ορδές των Τούρκων. Αλλά και στους άλλους εθνικούς αγώνες έπαιξαν και μέχρι σήμερα εξακολουθούν να παίζουν κύριο ρόλο κατέχοντες μέχρι και τις πιο ψηλές θέσεις στην ιεραρχία. Το ίδιο στη Διοίκηση έπαιξαν και παίζουν σημαντικό ρόλο με την ανάδειξή τους ως Υπουργών, Πρωθυπουργών και Προέδρων της Δημοκρατίας. Επίσης χιλιάδες είναι οι επιστήμονες, οι καλλιτέχνες και λοιποί Αρβανίτες που έχουν διαπρέψει και βοηθούν, καθένας στο μέτρο του, στη διαμόρφωση του νεοελληνικού πολιτισμού.

Όλα αυτά αποδείχνουν πως οι Αρβανίτες που αποτέλεσαν και αποτελούν ένα αξιόλογο κομμάτι του Ελληνικού λαού επιβάλλεται να συνεχίσουν να παίζουν τον κύριο ρόλο τους στην ανάπτυξη του τόπου αυτού. Όμως για να μπορέσουν να παίξουν θετικά

το ρόλο τους αυτό πρέπει να διατηρήσουν τα πλεονεκτήματα, που τους εξασφαλίζει η πολιτιστική τους κληρονομιά, την οποία οφείλουν όχι μόνο να διατηρήσουν αλλά και να αναπτύξουν, όπως γίνεται με κάθε ζωντανό πολιτισμό.

Στη χώρα μας σήμερα παρά την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, η γενικότερη πνευματική και πολιτιστική στάθμη του ελληνικού λαού διατηρείται χαμηλή. Κύρια αιτία, πέρα από την ανεπαρκή παιδεία που του παρέχεται, αποτελούν οι ξενόφερτοι τρόποι ζωής χωρίς ιδανικά και πνευματικές, πολιτιστικές και ηθικές αξίες και που εμποβάλλονται σε πολλούς κυρίως νέους με τον καταϊγισμό των μηνυμάτων και την πλύση εγκεφάλου, που γίνεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Αυτό το πνευματικό, πολιτιστικό και ηθικό κατρακύλισμα πρέπει να ανακοπεί γιατί κινδυνεύουμε σαν λαός να χάσουμε την εθνική μας ταυτότητα και να γίνουμε εύκολη λεία σε κάθε ξενική επιβουλή.

Στις κρίσιμες αυτές καταστάσεις οι λαοί για να ανακτήσουν δυνάμεις και να αναβαπτιστούν στις ηθικές και πνευματικές τους αξίες επιστρέφουν στις ρίζες τους και στις ζωοδότρες πηγές του πολιτισμού τους.

Έτσι και εμείς οι Αρβανίτες αν θέλουμε να παίξουμε για μια ακόμη φορά τον αναγεννητικό ρόλο στον τόπο που γεννηθήκαμε και μεγαλώσαμε πρέπει να ανατρέξουμε στις ρίζες μας.

Ο Αρβανίτικος Σύνδεσμος της Ελλάδας σας καλεί να βοηθήσετε στην καταγραφή, την αναβίωση και την ανάπτυξη του αρβανίτικου πολιτισμού που μπορεί να παίξει και θα παίξει σημαντικό ρόλο στην πνευματική, πολιτιστική και ηθική αναγέννηση που τόσο πολύ έχει ανάγκη ο τόπος μας.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΑΛΥΒΙΩΝ
ΔΗΜΟΣ
ΣΑΡΟΝΙΚΟΥ

ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΓΕΡΟΥ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

**ΦΥΛΑΞΤΕ ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ «ΜΠΕΣΑ» • ΚΑΤΑ-
ΓΡΑΦΟΥΝ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΜΑΣ • ΔΕΜΕΝΑ ΣΕ
ΤΟΜΟΥΣ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΟΣΜΗΜΑ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟ-
ΘΗΚΗΣ ΣΑΣ • ΘΑ ΣΑΣ ΕΥΓΝΩΜΟΝΟΥΝ ΟΙ Α-
ΠΟΓΟΝΟΙ ΣΑΣ**

ΟΙ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΑΛΥΒΙΩΝ

ΔΗΜΟΣ
ΣΑΡΟΝΙΚΟΥ

1. Με γλέντι γιορτάσθηκε η ίδρυση του Συνδέσμου την Πρωτομαγιά (1982) στα Βίλια. Μρυσικό συγκρότημα από Αρβανίτες οργανοπαίχτες, με πίπιζες, κλαρίνα και νταούλια έπαιζαν και τραγούδησαν αρβανίτικους σκοπούς. Συχνά η μουσική σταματούσε για ν' ακουσθούν εύθυμες ιστορίες που το τέλος τους κάλυπταν βροντερά γέλια και χειροκροτήματα. Στιγμιότυπα της εκδηλώσεως αυτής μεταδόθηκαν και από την τηλεόραση.

2. Στο τέλος Ιουνίου 1982 ο Σύνδεσμος απέκτησε τελικά στέγη με την ενοικίαση του πάνω ορόφου νεοκλασικού κτιρίου στην οδό Ζαΐμη 23, Αθήνα. Μεγάλες προσπάθειες έγιναν στη συνέχεια για την ανακαίνιση του χώρου αυτού από το Πρωτοδικείο Διοικητικό Συμβούλιο και από αριθμό μελών.

3. Στο τέλος του Δεκεμβρίου 1982 κυκλο-

φόρησε το ημερολόγιο του 1983 με 12 Αρβανίτες Πρωθυπουργούς και Προέδρους Δημοκρατίας, την ευθύνη της ύλης του οποίου είχε ο υπεύθυνος (τότε) του τμήματος εκδόσεων κ. Γ. Μίχας.

4. Την Τετάρτη 5.1.1983 έγινε στο Τουριστικό Περίπτερο Δαφνίου η γιορταστική εκδήλωση του Συνδέσμου για την έναρξη του νέου έτους. Στην εκδήλωση αυτή παρευρέθηκαν πολλοί Αρβανίτες καί φίλοι τους, που αφού έφαγαν και ήπιαν, στη συνέχεια διασκέδασαν και χόρεψαν με την Αρβανίτικη κομπανία (με τραγούδια και σκοπούς αρβανίτικους) και στην οποία έπαιζαν:

α) Ο Μιχάλης Αδάμ από την Ξηρονομή (βιολί)

β) Ο Παντελής Κουτσουρέλος από το Καπαρέλλι (πίπιζα-τραγούδι)

γ) Ο Σωτήρης Παγώνης από το Κριεκούκι (κλαρίνο) και

δ) Ο Δημήτρης Πάλλης από τα Βάγια (νταούλι).

Αρβανίτικα τραγούδια μας είπε ακόμη εκτός προγράμματος και ο Αλέκος Δήμου.

Ακούστηκαν επίσης πολλά ανέκδοτα και σύντομες ιστορίες που έδωσαν ακόμη πιο εύθυμο τόνο στην εκδήλωση.

Η εκδήλωση αυτή καλύφθηκε από το ραδιόφωνο στην εκπομπή «κάθε μέρα παντού» που μετέδωσε στις 7.1.83 στοιχεία από συνέντευξη που έδωσε τη βραδιά εκείνη ο Πρόεδρος κ. Γ. Γέρου και ο υπεύθυνος του τμήματος εκδόσεων κ. Γ. Μίχας καθώς και γενικά στοιχεία για τους Αρβανίτες που δώθηκαν από τον τελευταίο στους υπεύθυνους της εκπομπής αυτής.

5. Στις 23.2.83 έγινε Γενική Συνέλευση των μελών, στην οποία αφού έγινε απολογισμός του προσωρινού Δ. Συμβουλίου και στη συνέχεια απαράχθηκε ευθυνών, εκλέχθηκε Εφορευτική Επιτροπή και προκυρήχθηκαν εκλογές για εκλογή Δ. Συμβουλίου και Εξελεγκτικής Επιτροπής για τις 30.3.83.

6. Την Τετάρτη 2.3.83, στα γραφεία του Συνδέσμου όπου έχει αποφασισθεί να λειτουργήσουν σαν πνευματικό κέντρο, έγινε ομιλία από τον κ. Γιώργο Μίχα με θέμα: «Οι Αρβανίτες και ο ρόλος τους στο σύγχρονο Ελληνισμό».

Στην ομιλία αυτή, που παρακολούθησαν μέλη και φίλοι του Συνδέσμου, ο ομιλητής, αφού αναφέρθηκε στην από παλιά εγκατάσταση και σχέση των Αρβανιτών με τον Ελλαδικό χώρο, στη συνέχεια έδωσε στοιχεία για τους αρχαίους Λέλεγες, Κάρες, Δωριείς και Ιλλυριούς, που θεωρούνται πρόγονοι των σημερινών Αρβανιτών, μίλησε για την ομαδική κάθοδο των Αρβανιτών στο τέλος της Βυζαντινικής περιόδου, για τους αγώνες τους κατά την τουρκική κατοχή και τον αγώνα του '21, ανέφερε πλήθος ονομάτων προσωπικοτήτων του συγχρόνου Ελληνισμού που έχουν αρβανίτικη καταγωγή και τέλος αναφέρθηκε στο ρόλο που καλούνται να παίξουν οι Αρβανίτες σήμερα και που στηρίζεται στη διατήρηση του πολιτισμού τους και στην κινητοποίηση των πνευματικών δυνάμεων του τόπου για την αντιμετώπιση της εισβολής των ξενικών (ανατολικών και δυτικών) πολιτιστικών στοιχείων.

7. Την Τετάρτη 9.3.83 έγινε συζήτηση, εισηγητής της οποίας ήταν ο Πρόεδρος του Συνδέσμου κ. Γ. Γέρου με θέμα: «Εισαγωγή της σύγχρονης τεχνολογίας στην Εκπαίδευση». Παραβρέθηκαν και έλαβαν μέρος στη συζήτηση εκπρόσωποι του ΥΠΕΠΘ, του ΚΕΜΕ, της ΣΕΛΕΤΕ κλπ. Το γενικό συμπέρασμα της συζήτησης αυτής ήταν, ότι η εισαγωγή της Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση στη χώρα μας γίνεται πολύ αργά, ότι τελευταία γίνεται μια πιο έντονη προσπάθεια εισαγωγής της, εντοπίσθηκαν και προσδιορίσθηκαν τα πλεονεκτήματά της, αλλά και επισημάνθηκε επίσης ότι δεν θα πρέπει να θεωρείται ότι μπορεί να αντικαταστήσει τελείως το παλαιό κλασικό σύστημα διδασκαλίας, μα να το συμπληρώσει.

8. Την Τετάρτη 16.3.83 έγινε ομιλία του κ. Βαγγέλη Λιάπη με θέμα: «Το Αρβανίτικο Μοιρολόι».

Στην ομιλία αυτή που παρακολούθησαν μέλη και φίλοι του Συνδέσμου ο κ. Λιάπης μίλησε για την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά των Αρβανιτών μέσα από το μοιρολόι, για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, και διάβασε αρκετά μοιρολόγια από τη συλλογή του «το Αρβανίτικο Μοιρολόι» που προσέφερε για έκδοσή τους και εκμετάλλευση από το Σύνδεσμο.

9. Στις αρχαιρεσίες της 30.3.83 εκλέχθηκε το Δ. Συμβούλιο και μετά τη συγκρότησή του σε σώμα έχει ως εξής:

1. **Πρόεδρος:** Γιώργος Γέρου (Πολ. μηχανικός)
2. **Γεν. Γραμματέας:** Γιώργος Μίχας (Υπάλληλος)
3. **Ταμίας:** Κώστας Ρήγος (Ασφαλιστής)
4. **Καθήκοντα Αντιπροέδρου:** Αριστείδης Κόλλιας (Δικηγόρος)
5. **Τμήμα Εκδόσεων:** Βαγγέλης Λιάπης (Δικηγόρος)
6. **Δημ. Σχέσεις:** Αθαν. Πίκος (Βιοτέχνης)
7. **Βιβλιοθήκη:** Φώτης Τσεβάς (Γιατρός)
8. **Μητρώο:** Γιώργος Τζαβάρας (Γεωπόνος)
9. **Τομέας Μεσογείων:** Νίκος Σουλιώτης (Τραπεζίκος)
10. **Ενδυματολογία:** Μαρίνα Κοτρώνη (Μοδίστα)
11. **Μέλος:** Λευτέρης Παπαχριστοδούλου (Ιδ. υπάλληλος)

12. **Μέλος:** Επαμεινώντας Λάσκος (Χημ. μηχανικός)
13. **Μέλος:** Χρήστος Γκιόκας (Πολ. μηχανικός)
14. **Μέλος:** Κώστας Πέτσας: (Δικηγόρος)
15. **Μέλος:** Άλκης Χατζημελέτης

10. Την Τετάρτη 6.4.83 έγινε ομιλία του κ. Βαγγέλη Λιάπη με θέμα: «Οι Αρβανίτες και το '21».

Στην ομιλία, που παραβρέθηκαν μέλη και φίλοι του Συνδέσμου, ο ομιλητής, αφού μίλησε για τη συμμετοχή των Αρβανιτών στο '21, διάβασε στη συνέχεια μια σειρά από Αρβανίτικα τραγούδια που έχει μαζέψει ο ίδιος και που αναφέρονταν σε μια σειρά αγωνιστές, όπως ο Καραϊσκάκης, ο Κανάρης, ο Ανδρούτσος, και ακόμη διάβασε ένα αρβανίτικο τραγούδι για το πάρσιμο της Πόλης, μέσα από το οποίο έγινε φανερό ότι η υπόθεση της υποστήριξης της Πόλης στα στερνά της ήταν και υπόθεση των Αρβανιτών.

11. Την Τετάρτη 13.4.83 έγινε συζήτηση, εισηγητής της οποίας ήταν ο κ. Αριστείδης Κόλλιας, με θέμα: «Η αισθητική αντίληψη των Αρβανιτών». Στη συζήτηση πήραν μέρος μέλη και φίλοι του Συνδέσμου. Εξετάστηκε και συζητήθηκε κατά κύριο λόγο η αισθητική αντίληψη των Αρβανιτών στο χορό και στο τραγούδι και κοινή ήταν η διαπίστωση όλων ότι το Δημοτικό μας τραγούδι σαν παραδοσιακό και γνήσια λαϊκό και ακόμα στην πλειοψηφία του δημιούργημα των Αρβανιτών, παραμερίζεται τελευταία από την εισαγωγή ξενικών μουσικών στοιχείων της Ανατολής (ρεμπέτικων και τσιφτετελιών) και της Δύσης (ρόκ, τζαζ κλπ.).

12. Την Τετάρτη 20.4.83 έγινε συζήτηση, εισηγητής της οποίας ήταν ο κ. Γ. Γέρου, με θέμα: «ΕΡΤ και λαϊκή επιμόρφωση». Περίληψη της συζήτησης αυτής δημοσιεύεται στη στήλη ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ.

13. Το Σάββατο 30.4.83 στα Λεύκτρα (Παραπούγγια) της Θήβας έγινε ομιλία του κ. Γ. Μίχα με θέμα: «Οι Αρβανίτες και ο ρόλος τους στο σύγχρονο ελληνισμό». Η ομιλία αυτή ήταν επανάληψη της ομιλίας που έγινε στο Πνευματικό Κέντρο του Συνδέσμου στις 2.3.83, οργανώθηκε από τον Πολιτιστικό και Μορφωτικό Σύλλογο Λεύκτρων και την πα-

ρακολούθησαν πλήθος κόσμου και Κοινοτάρχες των γειτονικών χωριών.

14. Την Τετάρτη 18.5.83, στο Πνευματικό Κέντρο του Συνδέσμου, που ονομάστηκε «ΜΑΡΚΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ» προς τιμή του ήρωα, έγινε εκδήλωση-παρουσίαση του βιβλίου: «ΑΡΒΑΝΙΤΕΣ και η καταγωγή των Ελλήνων» του Αρ. Π. Κόλλια. Την παρουσίαση έκανε ο δικηγόρος κ. Βαγγέλης Πανταζής και την παρακολούθησαν πλήθος κόσμου και δημοσιογράφοι των αθηναϊκών εφημερίδων.

15. Στις 11.7.83 τέλος, έγινε καταστατική συνέλευση των μελών, κατά την οποία αποφασίστηκε η τροποποίηση άρθρων του Καταστατικού. Βασικά σημεία, που περιλαμβάνει η καινούρια μορφή του Καταστατικού, είναι: α) Το Δ. Συμβούλιο από 15μελές γίνεται 9μελές. β) Προβλέπεται θέση Αντιπροέδρου που δεν υπήρχε και γ) Προβλέπεται τρόπος συμμετοχής στις αρχαιρεσίες και των μελών του Συνδέσμου που είναι σε απομεμακρισμένες περιοχές και η δυνατότητα ψηφίσεως με επιστολή. Τα δύο πρώτα και βασικά άρθρα του Καταστατικού έχουν διατυπωθεί ως εξής:

Άρθρο 1 - Επωνυμία / έδρα

Ιδρύεται Σύλλογος με την επωνυμία «ΑΡΒΑΝΙΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ», με έδρα την Αθήνα.

Άρθρο 2 - Σκοποί

Σκοποί του Συνδέσμου είναι:

Η έρευνα του ιστορικού ρόλου, που διεδραμάτισαν οι Αρβανίτες στην μακραίωνη πορεία του Ελληνισμού. Η συγκέντρωση, καταγραφή, μελέτη και προβολή του ιστορικού, λαογραφικού και κάθε πολιτιστικού Αρβανίτικου στοιχείου. Η διατήρηση των ηθών, εθίμων, της μουσικής, των χορών και τραγουδιών και η μελέτη και έρευνα της Αρβανίτικης γλώσσας με επιστημονικά και γλωσσολογικά κριτήρια. Η προαγωγή και εξύψωση της πνευματικής και πολιτιστικής στάθμης των μελών, η συμμετοχή στον πνευματικό και πολιτιστικό προβληματισμό του τόπου μας και η ανάπτυξη πνεύματος ενότητας, αλληλεγγύης, συνεργασίας και αλληλοβοήθειας μεταξύ των μελών του Συνδέσμου.

Γ. ΜΙΧΑΣ

ΜΠΕΣΑΛΙΔΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

Μουσικά δάνεια

Αυτές οι «πολιτιστικές ανταλλαγές» με τη γειτονική Τουρκία, που άρχισαν το 1922 και εντάθηκαν μεταπολεμικά, φαίνεται πως τελευταία έχουν αρχίσει να προβληματίζουν και αυτούς τους ίδιους τους υπεύθυνους εισαγωγείς (γιατί τελικά μόνο εισαγωγή γίνεται) της μουσικής λαγνίας της Ανατολής.

Ο γνωστός στιχουργός της «γνήσιας λαϊκής παράδοσης» Λευτέρης Παπαδόπουλος, γράφει σε ένα από τα σχόλιά του στα «ΝΕΑ»:

«Μετά τη συναυλία, πήγαμε στην ταβέρνα. Η Φαραντούρη, ο Λιβανελί, παρέα ολόκληρη. Όπου, λοιπόν, κάποια στιγμή, αρπάζει ένα κορίτσι το τραγούδι, αρπάζει κι ο Λιβανελί το **σάζι** του και αρχίζει μια καινούρια συνάυλια, με τσιφτετέλια και καρσιλαμάδες («γνήσια» ελληνικά) που να μην μπορείς να κάτσεις στην καρέκλα σου.

Δεν ξέρω πώς έγινε, και θρίσκομαι να τραγουδάω ένα πασίγνωστο ελληνικό τραγούδι. Δεν έχω φτάσει, όμως, στην πρώτη στροφή και πετιέται στη μέση ο Λιβανελί, που πιάνει να λέει το ίδιο τραγούδι, τούρκικα. «Τι συμβαίνει;» του κάνω. «Εμείς το κλέψαμε από σας, ή εσείς από μας;» Γελάει. «Αυτά, δεν είναι κλεψιές», λέει. «Αυτά, είναι δάνεια. Μια παίρνει ο ένας, μια παίρνει ο άλλος».

Με τρώει η περιέργεια ωστόσο, γιατί το συγκεκριμένο τραγούδι έχει την υπογραφή ενός πολύ γνωστού Έλληνα λαϊκού συνθέτη. Γι' αυτό και ζητάω από τον Λιβανελί να μου ξεκαθαρίσει το πράγμα. Γελάει και πάλι, και μου απαντάει: «Αυτό το τραγούδι είναι παραδοσιακό, τούρκικο. Το τραγουδάνε στην Προύσσα, εδώ και 300 χρόνια! Κάποιος Έλληνας συνθέτης τ' άκουσε, του άρεσε, και το 'κανε δικό του. Τι να γίνει τώρα; Να τον σκοτώσουμε;».

Και να σκεφτεί κανείς ότι αυτά τα «δάνεια» από την «τουρκική παράδοση», όχι μόνο περνάνε απαρατήρητα (λόγω μουσικού αλαλούμ) στη μουσική παιδεία του τόπου, αλλά στη συνέχεια παίρνοντας τη σφραγίδα του ελληνικού, εξάγονται στους ομοεθνείς σαν παραδοσιακά μας.

Φεστιβάλ Δημοτικού Τραγουδιού στο Ζερίκι της Βοιωτίας

Οι Αρβανίτες, αντίθετοι σε όλα αυτά τα μουσικά δάνεια από την Ανατολή και πραγματικοί θεματοφύλακες των λαϊκών μας παραδόσεων, αγωνίζονται να κρατήσουν το δημοτικό (και πραγματικά λαϊκό) μας τραγούδι επίκαιρο.

Την Κυριακή, 19 Ιουνίου, έγινε το 4ο Φεστιβάλ Δημοτικού Τραγουδιού στο ορεινό Ζερίκι του Ελικώνα της Βοιωτίας, μέσα σε ένα ξεφάντωμα που μόνο οι Αρβανίτες ξέρουν να δημιουργούν. Όλοι οι τραγουδιστές ήταν ερασιτέχνες. Οι τρεις πρώτοι νικητές ήταν ο Κώστας Κ. Πούλος, ο Γιάννης Σφουντούρης και ο Γιάννης Αλεξάνδρου.

Στο Σύλλογο Ζερικαίων (Ελικωνίων) που ήταν ο διοργανωτής της εκδήλωσης αυτής, αξίζουν θερμά συγχαρητήρια.

Έκθεση φωτογραφίας στο Καπανδρίτι Αττικής

Με τη φροντίδα της καθηγήτριας Κας Δαμιανού, στην ευρύχωρη Αίθουσα του Γυμνασίου στο Καπανδρίτι, έγινε στις 1-3 Ιουλίου, έκθεση παλαιάς φωτογραφίας των κατοίκων του χωριού αυτού και των γειτονικών.

Αδρές αρβανίτικες φυσιογνωμίες, πολλές με τις παλιές αρβανίτικες φορεσιές της περιοχής (φουστανέλα και γιουρντάνια) από τα χωριά: Καπανδρίτι, Κιούρκα, Πολυδένδρι, Βαρβάβα, Κάλαμο, Βιλιατζίκι (Μικροχώρι), μας «μίλησαν» για έναν κόσμο που έχει τη δική του ταυτότητα.

Συγχαίρουμε την Κα Δαμιανού και τους συνεργάτες της, που ανέλαβαν να εκδόσουν και άλμπουμ με τις καλύτερες από τις φωτογραφίες αυτές.

Τα Καραγκιοζιλίκια του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης

Τα μάθατε τα νέα; Το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, πιστό στους ...σκοπούς για τους οποίους ιδρύθηκε, οργάνωσε έκθεση για παιδιά από 6 έως 12 ετών με θέμα «Καραγκιόζης ο Έλληνας».

Τώρα τι σχέση έχουν οι δύο γελοίοι τύποι του μπερντέ, ο Καραγκιόζης κι ο Χατζηαβάτης με την Ελλάδα και τους Έλληνες, μόνο οι «ερευνητές της λαϊκής μας παράδοσης» γνωρίζουν.

Ο τύπος του καρπαζο-εισπράχτορα λογίου με τη σπασμένη μέση που αντιπροσωπεύει ο Χατζηαβάτης και ο τύπος του μικρο-κομπιναδόρου, του πονηρούλη με το μακρύ χέρι, που πάντα ζει λαθραία και που δεν είναι άξιος για τίποτε μεγάλο, που αντιπροσωπεύει ο Καραγκιόζης, δεν είχαν ποτέ καμία σχέση με τον Έλληνα, που πάντα στάθηκε στη ζωή υπεύθυνα, αγωνιστικά και με αξιοπρέπεια. Είναι ανατολίτικα δημιουργήματα.

Είναι ντροπή και βρισιά για τον ελληνικό λαό να δεχόμαστε να μας επιβάλουν σαν πολιτιστική μας κληρονομιά τον Καραγκιόζη. Το κακό είναι ότι ο εχθρός των πολιτιστικών μας παραδόσεων και υπεύθυνος της εισαγωγής ξένων, έχουν την (από άγνοια) συμπάρασταση των διαφόρων πολιτιστικών συλλόγων, που θεωρούν υποχρέωσή τους να κουβαλήσουν τον Καραγκιόζη και στον πιο μικρό χωριό.

Τι στόχο είχε η έκθεση αυτή, με τον τίτλο «Καραγκιόζης ο Έλληνας» και μάλιστα για παιδιά από 6 έως 12 ετών; Να διαπλάσει μήπως Καραγκιοζάκια;

Εμείς οι Αρβανίτες, που δεν πιστεύουμε στον «τύπο του Καραγκιόζη», φωνάζουμε με όλη μας τη δύναμη: Αίσχος!

Τα αίσχη του Λυκαβηττού και πώς φορτώνονται τους ...Αρβανίτες

Εμείς οι Αρβανίτες δεν έχουμε καμιά σχέση με αυτά τα φέστιβαλ ήου οργάνωσε το «ντέφι» στο Λυκαβηττό. Και αυτό όχι μόνο γιατί το είδος της μουσικής που παρουσιάστηκε εκεί (τοιφτετέλια και ρεμπέτικα) το θεωρούμε ανατολίτικο, που πονηροί μεσανατολίτες προσπαθούν να μας επιβάλουν σαν ελληνική παράδοση (με τη συνεργασία αφελών Μικρασιατών που πιστεύουν ότι οι κακές συνήθειές τους της Ανατολής είναι ελληνικά πολιτιστικά στοιχεία), αλλά και γιατί η μουσική αυτή και η θεματολογία της είναι τέτοια που εμείς πιστεύουμε πως κατεβάζει το πολιτιστικό επίπεδο του λαού.

Ο κ. Ληναίος στη στήλη του «Καλλιτεχνικά

θέματα» στην εφημερίδα «ΕΘΝΟΣ» (28.6.83), ενοχλημένος από τα φέστιβαλ αυτά, όχι βέβαια από εθνική αγανάκτηση γιατί φορτώνονται στην πλάτη του ελληνικού λαού τα τερατουργήματα αυτά της Ανατολής, αλλά γιατί βλέποντάς τα «σαν Ευρωπαίους» ενοχλείται από τα εμπόδια που μπαίνουν με κάτι τέτοια «ιθαγενή» στοιχεία στην «κατάργηση των συνόρων, της πολυγλωσσίας και της δουλείας», τα στομπαρεί γιατί βρίσκει στα τραγούδια και τη μουσική αυτή (άκουσον-άκουσον) «Αρβανιτο-αράπικες καταβολές».

Ρωτήσαμε τους παππούδες μας και τις γιαγιάδες μας, προκειμένου να βρούμε κι εμείς τις ρίζες μας και την ταυτότητά μας, γιατί αντίθετα με τον κ. Ληναίο δεν πιστεύουμε ότι η κατάργηση της δουλείας συμβαδίζει με την κατάρτηση της ταυτότητας των λαών και μας είπαν πως την «βρίσκανε» με τον τσάμικο, το σουρτό, τον καλαματιανό, τον καγκέλι, το χορό «στα τρία», το ζουναράδικο κλπ. Η αλητεία του ρεμπέτικου και η λαγνία του τοιφτετέλι ήταν ξένα και άγνωστα σ' αυτούς.

Καλά θα κάνουν λοιπόν μερικοί (στην προσπάθεια να βγάλουν το ψωμί τους) να μην ασχολούνται με πράγματα που δεν γνωρίζουν και πάντως να μη φορτώνουν τα κακά αυτού του τόπου πάντα στους Αρβανίτες, γιατί η αλήθεια είναι τελείως διαφορετική.

«Κάρυστος, μ' ακούς;», ένα τηλεοπτικό ρεπορτάζ και η γυμνή αλήθεια

Πριν λίγο καιρό είδαμε από την ΕΡΤ-1, στη σειρά του «Εδώ και σήμερα», ένα ρεπορτάζ που γυρίστηκε στην Αμυγδαλιά, σ' ένα απ' τ' αρβανιτοχώρια του Καβοντόρου, εκεί τις απόκριμες εσχατιές της Νότιας Εύβοιας.

Επειδή το ρεπορτάζ αυτό μας άφηne πολλά ερωτηματικά, ζητήσαμε από το γνωστό συγγραφέα και μέλος του Συνδέσμου μας, Γιάννη Π. Γκίκα, που κατάγεται από αρβανιτοχώρι της Καρυστίας, να μας σχολιάσει την εκπομπή αυτή.

Ο Γ.Π. Γκίκας έχει ασχοληθεί στα βιβλία του «Αρβανίτικα τραγούδια του Καβοντόρου, 1962», «Μουσικά όργανα και λαϊκοί οργανοπαίχτες, νότια Εύβοια και Σκύρος, 1975» και «Οι Αρβανίτες και το αρβανίτικο τραγούδι στην Ελλάδα - έρευνα στη νότια Εύβοια, 1978» με την περιοχή της Νότιας Εύβοιας,

την έχει περπατήσει πολλές φορές και ήταν ο πλέον αρμόδιος να σχολιάσει την εκπομπή αυτή.

Και να τι μας είπε ο Γ.Π. Γκίκας:

«Δυστυχώς, το ρεπορτάζ αυτό καμιά τομή δεν έκανε στο θέμα και τίποτα καινούριο δεν είπε. Μας μίλησε για έλλειψη δρόμου, ηλεκτρικού, παπά, γιατρού, δηλαδή για συμπτώματα συνηθισμένα και για πολλά άλλα χωριά της Ελλάδας, νησιώτικα και στεριανά. Αλλά εδώ, στον Καβοντόρο, το πρόβλημα έχει προϊστορία και η θλιβερή πραγματικότητα έχει τα αιτιά της. Στον Καβοντόρο, λοιπόν, αλλά και σε μεγάλο τμήμα της νότιας Εύβοιας, οι κάτοικοι μιλάνε, πέρα απ' τα ελληνικά, και τ' αρβανίτικα, που είναι η μητρική, η προαιώνια γλώσσα τους. Παλιότερα μόνο αρβανίτικα άκουγες στην Καρυστία. Οι άνθρωποι είναι Αρβανίτες. Και φοβούνται και ντρέπονται και δε θέλουν νά τ' ομολογήσουν. Έτσι τους θέλανε, νά'ναι στη χειρότερη αμάθεια και στο περιθώριο κάθε εξέλιξης. Κι αγνοούνε ο άνθρωποι τις αρχαιοελληνικές ρίζες της καταγωγής τους, αγνοούνε τον σε ομηρικά στοιχεία πλούτο της αξιευμένης και σεβάσμιας γλώσσας τους, αγνοούνε και τους επικούς αγώνες της ελληνικής αρβανιτιάς στις εποχές των μεγάλων περιπετειών της Ρωμιούσης. Κι ας πούμε εδώ πως και η Καρυστία ανέδειξε το δικό της πολέμαρχο του '21, τον Αρβανίτη Νικόλαο Κρίεζώτη (κρίε-ζότ = μαυροκέφαλος), το θρυλικό λιοντάρι της Εύβοιας, τον αγωνιστή της λευτεριάς κι ανυποχώρητο πολέμιό του Όθωνα. Είναι Αρβανίτες, είπαν, άστους στην περιφρόνηση και στην απομόνωση, εκεί στα ξεχασμένα τους χωριά. Δυστυχώς, σ' αυτό το λησμόνημα της ιστορίας τους, συνεργήσανε και μερικοί άνθρωποι του τόπου, που καταφέρανε να θγάλουνε το γυμνάσιο και να 'ρθουνε να εγκατασταθούνε στην Αθήνα. Θ' αναφέρω, για πρώτη φορά ένα επώνυμο παράδειγμα. Ο απ' τα Κάψαλα της Καρυστίας (περιοχή Στύρων) σεβαστός Τάσος Ζάππας, ο γνωστός συγγραφέας, όπως έγγραφα μου' χει ομολογήσει, στα προπολεμικά χρόνια είχε καθιερώσει και «επάργυρο κύπελλο» που δινόταν κάθε χρόνο στα δυό σχολεία των Καψάλων και των Στύρων, στο μαθητή της τελευταίας τάξης του Δημοτικού, που ήταν ο καλύτερος, ο άριστος μαθητής και συνάμα μίλαγε μέσα στο χρόνο τα λιγότερα αρβανίτι-

κα! Ήταν το «έπαθλο Ζάππα», όπως μου'πε ο ίδιος, κι αυτό θάσταζε τρία χρόνια.

Με τα παραπάνω ελάχιστα που ανέφερα, γίνεται φανερό πως δεν είναι διόλου τυχαία η σημερινή κατάσταση των ανθρώπων. Και, για όλα αυτά, δεν θα έπρεπε κάτι να μας πει η εκπομπή;

Δεύτερον. Οι κάτοικοι στον Καβοντόρο και σ' άλλα χωριά της Καρυστίας ήταν και είναι πολλοί ακόμα, παλαιοημερολογίτες. Πιστοί στα πατροπαράδοτα θέσμιά τους, Χριστιανοί Ορθόδοξοι, με τα πανηγυράκια τους, τα μόνα ξεδώματα της μίζερης ζωής τους. Εδώ, λοιπόν, έχουμε άλλου είδους καταπίεσεις. Η Μητρόπολη Καρυστίας και Σκύρου, που εδρεύει στην Κύμη, θέλησε να τους φέρει στους «κόλπους» της. Και χρησιμοποίησε ένα σωρό μεθόδους. Έφτασε μάλιστα και στο σημείο παλιότερα να φοβίζει τους παπάδες, πως αν πηγαίνανε πίσω στα χωριά και λειτουργούσανε με το παλιό, δε θα παίρνανε το μισθό τους. Κι ακόμα: στα χρόνια της δικτατορίας, η μητρόπολη εξαπόστειλε εγκύκλιο στους ιερωμένους, με την οποία κατάργησε και τα πανηγύρια σ' όλη την περιοχή της αρμοδιότητάς της. Είναι άπρεπο και ασεβές, λέει, να γιορτάζουν και να χορεύουν τη μέρα της μνήμης του αγίου! Και καταλύθηκαν πατροπαράδοτες, ωραίες και αγνές, συνήθειες αιώνων. Βέβαια, οι Αρβανίτες της Καρυστίας αντιστάθηκαν όσο μπορούσαν σ' αυτή την εξωφρενική διαταγή, μα η απαγόρευση εξακολουθεί να ισχύει και εφαρμόζεται στην Καρυστία και στη Σκύρο, για να μας θυμίζει πως δεν λείψανε οι σκοταδιστικοί μεσαιωνικοί ευσεβισμοί.

“Και, τώρα, ούτε με το παλιό πάμε, ούτε με το νέο”, μου'πανε παλιότερα κάτοικοι της Αμυγδαλιάς κι άλλων χωριών του Καβοντόρου.

Για όλα αυτά δεν θα'πρεπε κάτι να μας πει η εκπομπή;

“Μας θυμούνται όταν είναι να πεθάνουμε”! Βροντοφώναξαν οι Καβοντορίτες, όταν ήταν να γίνει το πυρηνικό στον Πλατανιστό. Ο αγώνας του Καρυστινού κι όλου του Ευβοϊκού λαού, και το αρβανίτικο πείσμα, αποτρέψανε, προς στιγμή, το θανάσιμο κίνδυνο. Αυτό το πείσμα και η παροιμιώδης αντοχή τους τους κράτησε ζωντανούς τόσους αιώνες εκεί στα κατσάβραχα του Καβοντόρου.

Οι δημιουργοί της εκπομπής «Κάρυστος,

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Γενικές πληροφορίες για τους Αρβανίτες

1. Εισαγωγικά

Ένα λαό μπορείς να τον γνωρίσεις εξετάζοντάς τον από πολλές «οπτικές γωνίες». Οι επιστήμες της ιστορίας, της κοινωνιολογίας, της γλωσσολογίας, της ανθρωπογεωγραφίας, μπορούν να μας δώσουν ακριβή στοιχεία, το ίδιο μπορεί να πράξει και η επιστήμη της λαογραφίας. Η λαογραφική έρευνα έχει μια διεισδυτική ικανότητα, που μπορεί να φτάσει μέχρι να αγγίξει την ίδια την καρδιά του λαού, που ερευνάει. Μπορείς, με αυτό τον τρόπο να γνωρίσεις τους φόβους, τους καύμους, τα όνειρά του, τις κοινωνικές του αξίες, στοιχεία που δημιουργούν μια σφαιρική αντίληψη και πλήρη γνώση της ταυτότητάς του.

Μελετώ, εδώ και μερικά χρόνια, το αρβανίτικο στοιχείο του ελλαδικού χώρου, προσπαθώ να διερευνώ την εσωτερική του δομή. Γι' αυτό το πολύ δύσκολο και εξαιρετικά λεπτό θέμα διαθέτω μερικά «εργαλεία», την αρβανίτικη προέλευσή μου, τη γνώση της αρβανίτικης γλώσσας και την αγάπη για τους

προγόνους μου. Ακόμα αισθάνομαι υπερήφανος γι' αυτούς τους απροσκύνητους νεοέλληνες με το όραμα της ελευθερίας πάντα οδηγό στα δύσκολα χρόνια τους και την κατάκτηση της ανθρωπίνης καταξίωσής τους στα ειρηνικά.

Αντλώ τις πληροφορίες και κάνω τις παρατηρήσεις μου μέσα από τα αρβανίτικα τραγούδια και μοιρολόγια, τις ιστορίες και τα παραμύθια τους, την αντίληψή τους για το Θείο, τα γνωμικά και τις παροιμίες, τα παραστούκλια και τις κατάρες, το παιδικό παγνίδι, το είδος και τον τρόπο δουλειάς, τις κοινωνικές τους αξίες και αποστροφές, τις φορεσιές και τους χορούς, μέχρι ακόμα, τα φαγητά και τα γλυκίσματά τους. Έτσι βρίσκομαι μέσα σε έναν ευρύ αλλά και γνώριμο χώρο, που μου δίνει πλήθος από αληθινά στοιχεία και πληροφορίες. Όταν, κοντά σε αυτά, τοποθετήσεις σωστά αυτό το λαό μέσα στα περιστατικά της ιστορίας, τότε θα μπορείς να υποστηρίξεις με πεποίθηση ότι σχετικά με τους Αρβανίτες του ελλαδικού χώρου θα έχεις κατακτήσει την αλήθεια και θα έχεις δώσει μοναδικές εξηγήσεις, που δεν επιδέχονται καμιά αμφισβήτηση.

μ' ακούς», χάσανε την ευκαιρία να κάνουν το ρεπορτάζ της ζωής τους. Κι είναι κρίμα, αληθινά, γιατί και ελικόπτερο είχανε στη διάθεσή τους και χρήματα για να νοικιάσουνε μουλάρια και κάθε άλλη δυνατότητα. Και είδαμε στημένες σκηνές στην εκκλησία με το μαγνητόφωνο, παιγνίδια παιδιών με τα σαγόνια γαϊδουριών (δεν παίζουν τα παιδιά με τα γαϊδουροσάγονα), ακούσαμε κλασικές ρεπορταζίστικες ερωτήσεις. Δεν «ψάχτηκε» το πρόβλημα που ξεκινάει απ' τα παλιά και προβάλλει ολοζώντανο και πάλι σήμερα. Και είχαμε δικαιολογημένες απαιτήσεις απ' τους συντελεστές της εκπομπής, αφού και έμπειροι είναι και καλοί γνώστες της ευαισθητικής δουλειάς τους. Αλλά, τέλος πάντων, και έτσι όπως παρουσιάστηκε το θέμα, είχε πολλά εντυπωσιακά στοιχεία και ξανάρθε άλλη μια φορά, τόσο έντονα, στο προσκήνιο το ανοιχτό

πρόβλημα των καθοντορίτικων χωριών. Και είχε, πραγματικά, πανελλήνια απήχηση η εκπομπή. Ευχόμαστε να 'χει κι αποτέλεσμα. Και να πάει ο δρόμος, να πάει και το ηλεκτρικό. Δυό άμεσα αγαθά που τα δικαούνται οι Καθοντορίτες. Για να ζήσουν ανθρωπινότερα. Και, προς Θεού, όχι «κιβώτια του ελέους» που θυμίζουν τουρκοκρατία, όχι «δίσκοι των εκκλησιών». Όχι ελεημοσύνες. Γιατί, κάτι τέτοιο διαβάσαμε στις αθηναϊκές εφημερίδες. Δημοσιεύτηκε, μάλιστα, και ο αριθμός τηλεφώνου της Αμυγδαλιάς, για «όσους ενδιαφέρονται να προσφέρουν κάθε είδους βοήθεια». Αλλά οι Καθοντορίτες είναι περήφανοι, σαν Αρβανίτες που είναι, και ζητάνε ίση μεταχείριση, ζητάνε τα δίκια τους. Όχι ελεημοσύνες, που είναι μια άλλη μορφή καταπίεσης».

Γ. ΜΙΧΑΣ

2. Αρβανίτικη νοοτροπία και πεποιθήσεις

Αν ανατρέξουμε στα παλιά, θα παρατηρήσουμε ότι οι Αρβανίτες τηρούν με αυστηρότητα άγραφτους νόμους κοινωνικής συμπεριφοράς. Απαγορεύεται απόλυτα οποιαδήποτε παρέκλιση, παραλλαγή ή παράλειψη. Η αρβανίτικη νοοτροπία απορρίπτει προκαταβολικά κάθε συμβιβασμό και αποστρέφεται τις τακτοποιήσεις με υποχωρήσεις από τη μια ή και τις δύο πλευρές. Η υπαναχώρηση είναι κάτι πολύ αποκρουστικό για τον Αρβανίτη. Η εξήγηση, που θα μπορούσαμε να δώσουμε, είναι ότι αυτή η απολυτότητα, ο μονολιθισμός είναι κάτι, που αρχικά τα επέβαλε η ανάγκη της επιβίωσης, που σαν μόνη οδό σωτηρίας εύρισκε την ένωση όλων σε μια αθροιστική δύναμη υπό τον αξιώτερο και δυνατότερο αρχηγό, με απόλυτα δικαιώματα επιλογής.

Ακόμα και σήμερα διατηρείται κάποια προσύλωση σχετικά με την τήρηση μερικών τέτοιων κανόνων, που συνεχώς ξεφτάνε εξαιτίας της ισοπεδωτικής επίδρασης των νέων αξιών και στόχων του σύγχρονου πολιτισμού. Αν όμως ρίξουμε μια ματιά στην αρβανίτικη ζωή εδώ στην Ελλάδα πριν από πενήντα μόλις χρόνια, θα παρατηρήσουμε ότι πολλά από αυτά, που στα παλιά επέβαλε κάποια πρακτική ανάγκη, έχουν περάσει στις συνήθειες και τηρούνται σαν τέτοιες.

Η αρβανίτικη κοινωνία παρουσιάζει ένα κλείσιμο. Ο κοινωνικός βίος είναι σφιχτός και αυστηρός. Η συγγένεια κρατιέται γερά μέχρι και τους πιο μακρινούς βαθμούς. Είναι δύσκολη η είσοδος μέσα στο αρβανίτικο στοιχείο, που προέρχονται από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Παρατηρείται ότι ο ξένος «ι-χούοϊ» εάν δεν είναι επισκέπτης, αντιμετωπίζεται στην αρχή με κάποια επιφυλακτικότητα, γίνεται πρώτα μια εσωτερική διερεύνηση και όταν όλα πάνε καλά, τότε γίνεται αποδεκτός σαν φίλος.

Μέχρι σήμερα ακόμα, είναι πολύ δύσκολο να ζητήσεις να μεταβληθεί κάποια κατάσταση όταν αυτή τηρήθηκε από τους προηγούμενους. Είναι πολύ δύσκολο ο Αρβανίτης να αλλάξει συνήθειες. Στέκεται πεισματικά στα πατροπαράδοτα και το μόνο που τον κάνει και αναστατώνεται είναι όταν κινδυνεύει η ελευθερία του. Τότε πέφτει στη φωτιά

και πολεμάει για τον τόπο του τόσο δυνατά, που τον φοβάται και ο εχθρός του. Η πίστη στην παράδοση είναι η θρησκεία του. Και οι σημερινοί ακόμα κατέχονται από αυτή την πίστη. Δε θέλει να ασχοληθεί με τη σκοπιμότητα κάποιας συνήθειας, δε θέλει να το συζητήσει. Λέει μόνο:

«Αστού ίτσού-ομ, αστού ντό τί λλ' -μ».

Έτσι τα βρήκαμε, έτσι θα τα αφήσουμε. Αλλά και σε μας τους κάπως νεότερους σημερινούς συμβαίνει περίπου το ίδιο. Ενώ δηλαδή δεν πιστεύουμε στη σκοπιμότητα της τήρησης πολλών αρβανίτικων συνηθειών και θα μπορούσαμε να αναπτύξουμε τα επιχειρήματά μας ενάντια σε αυτή τη στατική αντίληψη, εντούτοις δεν το κάνουμε αλλά μας αρέσει κάπως να αφήνουμε τους εαυτούς μας να ρυμουλκηθούνε. Δεν ξέρω αν αυτό οφείλεται στον πατροπαράδοτο ρεβασμό προς τους πρεσβύτερους. Ίσως να ζούμε ακόμα μέσα μας μερικά κατάλοιπα αυτής της νοοτροπίας, που υπαγορεύουνε αυτή την παθητική μας στάση απέναντι στο σεβασμό και την τήρηση, ακόμα και σήμερα, πολλών παλιών συνηθειών.

3. Εσωτερική δομή της αρβανίτικης οικογένειας

Και εδώ κυριαρχούνε άγραφτοι νόμοι. Υπάρχει ένας Κώδικας οικογενειακής συμπεριφοράς, που καλύπτει, προβλέπει και ρυθμίζει τα πάντα μέσα στο σπίτι, μέχρι και τις πιο τελευταίες λεπτομέρειες. Μέσα εκεί, ο καθένας έχει τη θέση του. Παίζει τον προκαθορισμένο ρόλο του χωρίς καθόλου να ξεφεύγει από το αυστηρά καθορισμένο περίγραμμα δραστηριότητας, ανοχής, υπακοής κλπ. Ο καθένας δέχεται το ρόλο του σαν «άνωθεν» δεδομένο. Δεν έχει σημασία αν κάποτε αυτός ο ρόλος συνίσταται σε μια συνεχή υποταγή, υποτέλεια και υπακοή. Έχει γίνει αποδεκτός, γιαυτό και δε δημιουργεί αντιδράσεις. Πρόκειται για ένα σύστημα αξιώσεων, δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, που λειτουργεί μέσα στην αρβανίτικη οικογένεια αριστοτεχνικά και με ακρίβεια ωρολογιού. Με αυτό τον τρόπο αποφεύγονται παρεξηγήσεις, συγκρούσεις και στεναχώριες, που θα δημιουργούσανε δυσάρεστο κλίμα και θα εμποδίζανε στο να προκόψει και να πάει μπροστά οποιαδήποτε προσπάθεια. Καί εδώ παρατηρείται

Ο κ-νάς

Μια συνήθεια του γάμου, που διατηρούνταν ως το 1940 και σπάνια ως το 1950, στ' αρβανιτοχώρια της ΝΔ περιοχής της Επαρχίας Θηβών, ξεχάστηκε κιόλας. Τη θυμούνται μόνο άνθρωποι περασμένης ηλικίας (πάνω απ' τα 50-55).

Για να μην ξεχαστεί την καταγράφουμε.

Το Σάββατο το βράδυ (ξημερώνοντας Κυριακή του γάμου) 2-3 άτομα, άνθρωποι του γαμπρού, έφερναν τα ρούχα της νύφης, το «ντύσιμο της νύφης». Παπούτσια, κάλτσες, όλα τα εσώρουχα, μαντήλια, πούδρες, κολώνιες, χρυσαφικά κλπ. Αφού έφερναν δώρα, η επίσκεψή τους είχε χαρούμενο χαρακτήρα. Τους καλοδέχονταν στο σπίτι της νύφης.

στο ίδιο μοτίβο: Όλοι με ενωμένες δυνάμεις υπό την αρχηγία του πιο δυνατού κ' αξιοποιώντας με απόλυτα δικαιώματα.

4. Το αρσενικό και το θηλυκό

Η υπεροχή του αρσενικού είναι δεδομένη. Ο άντρας είναι η δύναμη και η εγγύηση της διατήρησης της ράσας. Πάντοτε υπάρχει ανάγκη παρακαταθήκης σωματικής δύναμης, για να μπορεί να τα βγάλει πέρα ενάντια στις φανερές προσβολές και στις κρυφές επιβουλές. Το άλλο φύλο αναγνωρίζει και σέβεται τον άντρα και ακουμπάει στη δύναμή του σαν σε γερό αποκούμπι, δίνοντάς του την ανανέωση της πάντα απαραίτητης δύναμης με νέα και γερά στοιχεία. Ο Αρβανίτης χρησιμοποιεί τη σωματική του δύναμη αντιπαλεύοντας πρόσωπο με πρόσωπο. Ποτέ δε χτυπάει κρυμένος στο σκοτάδι. Θέλει να παλέψει και να νικήσει. Μόνον έτσι νιώθει την υπεροχή του. Απέναντι στο άλλο φύλο είναι πάντα σεμνός και ευγενής. Το σέβεται και το προστατεύει.

Κυριαρχεί μια πεποίθηση, που την αποδέχονται και τα δύο φύλα: Ο άντρας κυριαρχεί, η γυναίκα υπακούει. Για την περίπτωση

Το «ντύσιμο» το είχε αγοράσει και πληρώσει ο γαμπρός με γυναίκες απ' το σόι του (και πολύ σπάνια με τη μέλλουσα γυναίκα του). Γιαυτό και την τελευταία βραδιά τόστελνε μ' ανθρώπους του στη νύφη. Η παράδοση των δώρων γινόταν με κάποια πρωτοτυπία. Οι άνθρωποι της νύφης, καθισμένοι γύρω-γύρω στους απεσταλμένους, ζητούσαν ένα-ένα τα πράγματα, που έπρεπε να είχε στείλει οπωσδήποτε ο γαμπρός. Γιατί οι άνθρωποι του καμώνονταν πως δεν ήξεραν, τι έπρεπε να δώσουν. Έτσι, τους ζητούσαν ένα-ένα τα κομμάτια κι ο διάλογος μεταξύ τους σκορπούσε την ευθυμία σ' όλους.

— Σας φέραμε τα ρούχα της νύφης. Νά ζήσει να τα χαρεί.

— Καλωσορίσατε, απαντούσαν οι της νύφης. Τα φέρατε, όμως, όλα; Αλίμονό σας, αν λείπει τίποτα! Αύριο πρέπει να στολίσουμε τη νύφη, πού θα βρούμε να τα ψωνίσουμε;

— Τί θέλετε; Εμείς εδώ είμαστε.

— Πρώτα-πρώτα τα παπούτσια της.

σημειώνω ένα μικρό-μικρό παράδειγμα.

Η γυναίκα μοιρολογάει τον πεθαμένο άντρα της με αυτά τα λόγια:

Μπούρα-τ γιά-ν ή-ρ ορμί-ν

Γκρά-τ γιά-ν ή-ρ στ-πί-ν

(Οι άντρες είναι για το κουμάντο οι γυναίκες είναι για το σπίτι).

Ένα τραγουδάκι μας λέει ότι:

Κρίε-τ στ-πίς ίστ μπουρί

ψέ ίστ ι-φόρτ σί δϊ γκούρι.

(Το κεφάλι του σπιτιού είναι ο άντρας γιατί είναι δυνατός όσο η πέτρα).

Κι ένα άλλο τραγουδάκι μας συμβουλεύει:

Μπάχου φόρτ ντ τρι-μ-ρί

έ ντ χιέ ασάγια ρί

(Κρατήσου γερά κοντά στη δύναμη και στάσου στη σκιά της (προστασία)).

Στη συνέχεια των λαογραφικών μου σελίδων θα δούμε πολλές φορές αυτή την «από κοινού» αποδεκτή πεποίθηση.

Θα προσπαθήσω να παρουσιάσω λεπτομερέστερα το ρόλο των μελών της αρβανίτικης οικογένειας και θα δούμε στα επόμενα και άλλες πλευρές, πάντοτε με λαογραφικά στοιχεία.

Βαγγέλης Π. Λιάπης

— Παπούτσια; Για να δούμε. (Όλα τα πράγματα ήταν τοποθετημένα με τάξη ή σε ταγάρια υφαντά πολύχρωμα ή σε βαλίτσα). Πού 'ναι! πού 'ναι! 'Α νάτα. Ορίστε!

— Τώρα τίς κάλτσες.

— Κάλτσες; Τι τις θέλει; Θάχει πάρει άραγε ο γαμπρός; Αυτός τις τελευταίες μέρες δεν είχε μυαλό στο κεφάλι. Α! να κι αυτές.

— Καλτσοδέτες;

Με δυσκολία υποκριτική οι άνθρωποι του γαμπρού έδιναν ένα-ένα τα κομμάτια του «ντυσίματος». Τα εσώρουχα πρώτα, ύστερα τα εξωτερικά και τελευταία τα καλλυντικά και τα κοσμήματα.

Όταν τέλειωναν όλα:

— Κι ο κ-νάς πού είναι; Κι'ο ταμπάκος;

Οι άνθρωποι του γαμπρού κοιτάζονταν με αμηχανία και ρωτούσε ο ένας τον άλλον: Φέραμε; Ψάχνανε τα ταγάρια ή τη βαλίτσα. Στο τέλος κάποιος τάβρισκε στην τσέπη του τυλιγμένα σ' ένα μαντήλι: λίγη σκόνη κ-νά, ένα κερί, λίγο βαμβάκι και σ' ένα ιδιαίτερο κουτάκι ταμπάκο.

Έτσι τέλειωνε η παράδοση του «ντυσίματος».

Απ' αυτή τη στιγμή και πέρα άρχισε η διαδικασία για το χτύπημα του κ-νά.

Μια κοπέλλα, που ζούσαν κι οι δυο γονείς της, έβαζε τη σκόνη του κ-νά σ' ένα βαθύ πιάτο, έριχνε μέσα λίγο κρασί και μ' ένα πηρούνι το χτυπούσε, όπως ακριβώς χτυπάμε το αυγό, για ν' αυγοκόψουμε τη σούπα. Το χτύπημα του κ-νά κρατούσε αρκετή ώρα, για να γίνει η σκόνη αλοιφή. Κι όλη την ώρα αυτής της διαδικασίας τραγουδούσαν —γυναικές που ήξεραν να διατυπώνουν ταιριασμένα τις ευχές και τους καύμούς— το παραπονιάρικο τραγούδι του κ-νά.

Οι στίχοι του τραγουδιού εκφράζανε τα παράπονα, τις λαχτάρες και τα βάσανα της νύφης και της οικογένειάς της. Ήταν το τελευταίο βράδυ που η νύφη έμενε σπίτι της και με τους στίχους εκφράζανε τα αισθήματα της λύπης, που κατείχαν την ψυχή της τώρα που έφευγε από το πατρικό της. Οι στίχοι δεν ήταν σε κάθε περίπτωση οι ίδιοι. Εκτός από ελάχιστους. Οι περισσότεροι απόδιδαν την ιδιαιτερότητα της οικογένειας και των ανθρώπων που άφηνε πίσω της η νύφη φεύγοντας (ανήμπορους γονείς, όρφανά αδέρφια, ανάπηρο πατέρα κλπ.). Έτσι ζωντάνευαν παλιές και καινούριες στενοχωρίες. Γιαυτό κατά

κανόνα τα δίστιχα αγγίζανε πληγές και προκαλούσαν έντονο ψυχικό πόνο. Όλοι κλέγανε την ώρα που χτυπούσαν και τραγουδούσαν τον κ-νά. Η νύφη καθισμένη σ' ένα σκαμνί με σκεπασμένο το κεφάλι μ' ένα ελαφρύ υφασμάτινο κάλυμμα, άρχιζε το κλάμμα από τα πρώτα δίστιχα. Ήταν κάτι σαν μοιρολόι, που έφερνε πολύ κλάμα, αλλά ξέσπασμα και ανακούφιση μαζί. Πόνος που μεταφράζεται σε κλάμα, χάνει την έντασή του, αποδυναμώνεται κι ο άνθρωπος λυτρώνεται.

Η εβδομάδα πριν το γάμο ήταν γεμάτη δραστηριότητες και κανείς δεν είχε το χρόνο να σκεφτεί την αλλαγή που έρχεται και στη ζωή της νύφης αλλά και στην οικογένειά της. Τώρα που πήραν το «ντύσιμό της νύφης», σήμανε η αρχή του τέλους της ζωής της στο πατρικό σπίτι. Εγκαταλείπει το σπίτι που μεγάλωσε, τους γονείς της, τ' αδέρφια της, τις συνήθειές της, όλα τα χρόνια της νιότης. Φυσικό ήταν το συγκινησιακό στοιχείο να υποβόσκει σε μεγάλη ένταση. Τώρα με τη διαδικασία του κ-νά ξεσπάει κι έρχεται η εκτόνωση. Έρχεται φυσιολογικά και όλοι καρτερούν αυτή την ώρα. Κλαίει η νύφη, οι γονείς της, οι συγγενείς, αλλά και όλοι όσοι παρευρίσκονται εκείνο το βράδυ.

Το τραγούδι του κ-νά (Παραθέτω όσα δίστιχα μπόρεσα να συγκεντρώσω)

1. Ευχήσου με μανούλα μου τώρα στον πρώτο μου κ-νά.
2. Την ευχή νάχεις παιδί μου κι ο Θεός να σε γεράσει να σε καρπολουλουδίσει.
3. Ευχήσου με πατέρα μου και δόσ' μου την ευχή σου.
4. Απόψε φεύγω από 'δω δεν είμαι πια παιδί σου.
5. Την ευχή νάχεις παιδί μου και να καλοστρατήσεις.
6. Στήν στράτα να μας θυμηθείς και πάλι να γυρίσεις.
(Αν η νύφη είναι όρφανή από μητέρα ή πατέρα ή και από τους δυο λένε:)
7. Πώς να σου δώσουμε ευχή πού 'μαστε κόρη μ' μέσ' τη γη;
8. Με τα μάτια μας κλεισμένα με τα χέρια μας δεμένα;

Μετά απ' αυτά τὰ δίστιχα, πού ίδια ακούγονται στα χωριά της περιοχής μας, αρχίζουν στ' αρβανίτικα το τραγούδι. Αυτό συναντιέται σε πολλές παραλλαγές από τόπο σε τόπο. Είναι ωμό και άμεσο στην έκφραση κι αγγίζει κατευθείαν το σκοπό του, το στόχο του. Επειδή είναι δεμένο με παλιές εμπειρίες

και συγκινησιακές καταστάσεις, αναστατώνει αυτόν που γνωρίζει τ' αρβανίτικα και μιλάει στην καρδιά του.

Παραθέτω όσα δίστιχα μπόρεσα να συγκεντρώσω. Δίνω και την μετάφρασή τους. Πολύ φοβάμαι, όμως, ότι θ' αφήσουν ασυγκίνητους όσους δεν γνωρίζουν ή δεν πολυκαταλαβαίνουν τη γλώσσα.

W

Στά Αρβανίτικα

1. Μοϊ στ-πί μετά στ-πί
σά τ- ντίνια μ- στ-ρί.
2. Μοϊ γκονέ μετά γκονέ
σάν τ- φιέτα μ- στ-φλέ.
3. Άϊντε μοϊ νούσε, άϊντε μοϊ σσόκιε
σόντε γιά χαρέα γιότε.
4. Χάϊντε μοϊ νούσε, μοϊ μαυρομάτ
σότε τ' γκιούαν ί τάτ
5. Βάϊζα κά παραπονί
ψέ σκά πρίνντ τσ- τ- ντί
6. Τ-ρ- δέν- έ σκούαμ
τ'μ-ν σέ τσιούαμ
7. Ό τέ φτόννμ εδέ μέ πέτ
πό γιά μ-μ ό βίνν βέτ
8. Βάϊζα κά παραπονί
ψέ κά βλέζρ ν- ξενιτί
9. Ο σκρούαν νν- φλέτ λί
τέ τρ-γκόνν ν' Αμερική
10. Ο τί φτόννμ εδέ μέ πέτ
πο γιάνν βλέζρ ο βίνν-ν βέτ.
11. Γιά (νούσεα) γκα οικογένν ε ρ'ντ
πό γιά εβάρφ-ρ γκά μ-μ
12. Γιά γκά οικογένν ε λιάρτ
πό γιά εβάρφ-ρ γκά τάτ
13. Τσ- μπ-ν βάϊζα πάρ αυλήσ
κλιάνν-ν κούλμετ έ στ-πίσ
14. Σκέλια γκούριν, γκούρι χούμπι
ίκ-ν βάϊζα γκά κατούντι.
15. Μ-μ ντό τ- μάρ θυμάρεν
τ- φσίν τ- τ- κουϊτόννέ τ- ψερτίν.

Στα ελληνικά:

1. Καλέ σπίτι και πάλι σπίτι
όσο σου έμεινα άλλο πια δεν σου μένω.
2. Καλέ γωνιά (παραγώνι) και πάλι γωνιά
όσο σου κοιμήθηκα, πια δεν σου κοιμάμαι.
3. Άϊντε (έλα) καλέ νύφη, άϊντε καλέ συν-
τρόφισσα
απόψε είναι η χαρά η δική σου.
4. Άϊντε καλέ νύφη, καλέ μαυρομάτα
απόψε σε διώχνει ο πατέρας σου.
5. Το κορίτσι έχει παράπονο,
γιατί δεν έχει και τους δυό γονείς.
6. Όλη τη γη την περάσαμε
τη μάνα της δεν τη βρήκαμε.
7. Θα την καλέσουμε και με πέτα
αλλά είναι μάνα, θάρθει μόνη της.
8. Το κορίτσι έχει παράπονο
γιατί έχει αδέρφια στην ξενιτιά.
9. Θα γράψω ένα φύλλο ελιά
να το στείλω στην Αμερική (για κάλεσμα).
10. Θα τα καλέσουμε και με πέτα,
αλλά είν' αδέρφια, θάρθουν μόνα τους.
11. Είναι (η νύφη) από οικογένεια βαριά (με-
γάλη, σπουδαία)
αλλά είναι ορφανή από μητέρα.
12. Είναι από οικογένεια φιλή (ανώτερη)
αλλά είναι ορφανή από πατέρα.
13. Τι κάνει το κορίτσι πέρα στην αυλή;
(φαίνεται πως κλαίει)
κλαίνε τα πάτερα του σπιτιού.
14. Πάτησα την πέτρα, η πέτρα βούλιαξε
φεύγει το κορίτσι από το χωριό.
(Όταν παντρεύεται σε άλλο χωριό).
15. Μάνα θα σου πάρω τη σκούπα
να σκουπίζω, να σε θυμάμαι και να
φταρνίζομαι.

16. Ντό τ- μάρ κορίτ-νε τ- λιάνν
τ- τ κουϊτόνν τ- ρί τ- κλιάνν.

17. Ψέ ού ίκ-νν γκά στ-πία
ουριμάξ τ-ρ γκιτονία.

18. Ό τ- μάρ εδέ κουσίν
π-ρ τ- κουϊτόνεμ βλεζ-ρίν

19. Νέστρ- ίκ-νν γκά κ-τού
πό ντό κέμ μέντιν- νέ γιού.

16. Θα σου πάρω τη σκάφη να πλένω
να σε θυμάμαι, να κάθομαι να κλαίω.

17. Γιατί (επειδή) φεύγω από το σπίτι,
ρήμαξε όλη η γειτονιά.

18. Θα σου πάρω και το καζάνι
για να θυμάμαι τ' αδέρφια μου (αδελφο-
σύνη).

19. Αύριο φεύγω από δω
αλλά θα έχω το μυαλό σε σας (θα σας
σκέφτομαι).

W

Όλα τα δίστιχα αυτά, κι άλλα πολλά, είναι αυτοσχέδια.

Όταν ο **κ-νάς** είχε χτυπηθεί και είχε γίνει σαν αλοιφή, τότε σταματούσε το τραγούδι κι άρχιζε άλλη μια διαδικασία, που γινόνταν αιτία να ξεχαστούν οι καϊμοί, να στεγνώσουν τα δάκρυα και ν' αρχίσει το γέλιο. Μια απότομη εναλλαγή, που ρχόταν φυσιολογικά. Η νύφη πρώτα, ύστερα οι κοπέλλες και μετά όσοι παρευρίσκονταν, έβαζαν στο νύχι του μικρού δάχτυλου του δεξιού χεριού λίγο **κ-νά** αλοιφή, και το τύλιγαν με βαμβάκι και τόδεναν ελαφρά. Όση ώρα γινόνταν αυτό, το κερί ήταν αναμμένο. Το κρατούσε μια απ' τις σόι της νύφης κι όταν έβαζε τον **κ-νά** καμιά ή κανένασ αφελής, έβαζε φωτιά στο βαμβάκι. Όποιος την πάθαινε, έβαζε τις φωνές κι έτσι σκορπούσε γέλιο ακράτητο σ' όλη την συντροφιά. Μερικοί κάνανε τον ανίδεο σκοτήμα, κι άφηναν να τουςβάλουν φωτιά. Κυριαρχούσε πια ο χαρούμενος τόνος. Οι κανάτες με το κρασί πηγαινοέρχονταν στο στρωμένο τραπέζι. Οι άντρες κουτσοπίνανε κι οι κοπέλλες το στρώνανε στο χορό.

Το πρωί της Κυριακής λύνανε το δακτυλάκι και το νυχάκι ήταν βαμμένο κόκκινο, σα να το είχαν βάψει μέ ...μανό. Και τούτη η μπογιά στο νύχι έμενε εκεί κοντά 40 μέρες.

Ρώτησα πολλές γριές και γέρους, να μάθω γιατί το έκαναν αυτό. Μα κανείς δεν μούδωσε ικανοποιητική εξήγηση.

— Έτσι το συνηθίζαμε. **Αστού έ τσιούαμ γκά πρίντ.** Έτσι το βρήκαμε από τους γονείς.

Το πιο πιθανό είναι, ότι με το βαμμένο νύχι ξεχώριζαν στη διαδικασία του γάμου οι συμπεθέροι της νύφης από τους άλλους.

Στις ιστορίες που μου διηγούνταν γριές, άκουσα πολλές φορές ν' αναφέρουν τον **κ-νά**.

Αν ο γαμπρός έφευγε για στρατιώτης ή για την ξενιτιά τη μακρινή λίγες μέρες μετά το γάμο, έλεγαν:

— Ελιά με **κ-νά** ν- ντόρ νούσεν εδέ ίκου. (Άφησε με τον **κ-νά** στο χέρι τη νύφη κι έφυγε. Δηλ. τόσο σύντομα που δεν είχε φύγει η μπογιά από το δάχτυλο. Σκληρό).

Αν καμιά νύφη την έκλεβαν (γίνονταν κι αυτά) πριν σβήσει ο **κ-νάς** από το δάχτυλο, έλεγαν:

— Μοί πόπο! έ βόδ έ κεί **κ-νάν** ν- γκλίστ! (Καλέ πωπώ! — Αλίμονο! — Την κλέψανε, κι είχε τον **κ-νά** στο δάχτυλο).

Η όταν σκοτώνονταν ο άντρας λίγο μετά το γάμο, έλεγαν:

— Έ βράν τ- σόσκιν εδέ αγιό κεί **κ-νάν** ν- ντόρ- ακόμα (Σκότωσαν τον σύντροφό της κι αυτή είχε τον **κ-νά** στο δάχτυλο ακόμα).

Κων/νος Χρ. Χρήστου

* Ο **κ-νάς** είναι μια σκόνη που πουλιόταν στα μπακάλικά. Πιο παλιά ακόμα το βρισκαν μόνοι τους. Πάνω σε ριζιμιά λιθάρια φυτρώνει ένα χνούδι πρασινωπό. Μύκητας. Όταν αυτό ξεραινόταν έπαιρνε ένα χρώμα γκριζωπό. Και σήμερα το βρίσκει κανείς. Αυτές τις βούλες τις γκριζωπές τις έξυναν με το μαχαίρι. Αυτή είναι η σκόνη του **κ-νά**.

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

Δικαίωμα εγγραφής δρχ. 100

Συνδρομή έτους δρχ. 500.

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΜΑΣ

Το παρακάτω τραγούδι που μας είπε ο 70χρονος Νίκος Γκριτζάπης από το Λούτσι Βοιωτίας, τραγουδιόταν και χορεύοταν με το χορό «στα τρία» την περίοδο των απόκρεω στην περιοχή του Μαρτίνου και σατυρίζει την οκνηρία της κακής νοικοκυράς.

Γ. ΜΙΧΑΣ

ΝΤΕΣΑ Τ' ΛΙΑΝ...

Ντέσα τ' λιάνν τ' Χν-ν
τίχια ετσάιντα ή-μπ-ν

Ντέσα τ' λιάνν τ' Μάρ-ν
τίχια εμπόρα μάν-ν

Ντέσα τ' λιάνν τ' Μ-ρκούρ
τίχια εμπόρα ννι ζυγούρ*

Ντέσα τ' λιάνν τ' Έϊντεν
τίχια εμπόρια κιέγκιεν**

Ντέσα τ' λιάνν τ' Πρ-μντεν
εμπάιντα ή-ρ τ' κρ-μπτεν

Ντέσα τ' λιάνν εδέ τ' Στούν
τίχια εδέ νουκ ή-ς σαπούν

Έρδ Εντίελια τ' ντρών
τζόρα μπόλκ-ν επλεστών

* ζυγούρ = το χρονιάρικο αρνί

** κιέγκιεν = αρνάδα μικρότερη του έτους.

ΨΕ ΝΤΟΕ Τ' ΜΑΡΤΟΝΕΣΣΕ

Καντάδα που τραγουδιότανε έξω από τα παράθυρα κοριτσιών ώριμων για παντρεία.*

Σκόβα ννι μενάτε ατιέ
Λάχεσσε ν' περγουλέ.
Λάχεσσε π' ρ λάχεσσε
Ψε ντόε τ' ρεβονιάσεσσε.
Λάχεσσε εδε κρίχεσσε
με τ' τ' μ ζίχεσσε.
Ζίχεσσε ε κιρτόνεσσε
ψε ντοε τ' μαρτόνεσσε.

Από τις θύμησης του Κρικουκιώτη συνεργάτη μας
Μελέτη Ι. Σωτηρίου.

ΕΙΠΑ ΝΑ ΠΛΥΝΩ...

Είπα να πλύνω τη Δευτέρα,
έτυχε έσπασα (τσάκισα) το πόδι.

Είπα να πλύνω την Τρίτη,
έτυχε έχασα τη γιαγιά.

Είπα να πλύνω την Τετάρτη,
έτυχε έχασα ένα αρνί.

Είπα να πλύνω την Πέμπτη,
έτυχε έχασα την αρνάδα.

Είπα να πλύνω την Παρασκευή,
το κράτησα για γιορτή.

Είπα να πλύνω και το Σάββατο,
έτυχε και δεν είχα σαπούνι.

Έρθε η Κυριακή ν' αλλάξω,
έβγαλα το πουκάμισο να ψυρίσω.

ΗΘΕΛΕΣ ΝΑ ΠΑΝΤΡΕΥΤΕΙΣ

Πέρναγ' απ' τη γειτονιά
πλενόσουν στην κληματαριά.
Πλενόσουν και χτενίζόσουν
στον καθρέφτη κοιταζόσουν.
Απ' τη μάνα σου ζητούσες,
και τα πόδια σου χτυπούσες,
γρήγορα να σε παντρεύει
και να σε νοικοκυρέψει.

ΜΠΑΡΜΠΑΝΤΖΕΛΙΟΥ

(Πνευματώδης έμμετρος διάλογος μεταξύ χαρακτηριστικού Ελευσίνιου γέρου, του χασάπη και της κόρης του γέρου. Το έγραψε ο Ελευσίνιος χασάπης Πανούσσ Λιάσκος).

- Τιχ ε σσκοῖ Μπαρμπαντζελίου
ντ' αί πατσσάϊ ου μπλούα σίου.
- Ρε χασάπ τι τσι ε κέ
σίτετ αί πατσσάϊ τε μπέ;
- Σίτετ Μπαρμπαντζελί
άϊ πατσσάϊ ισστ ιμίρ π' ρ τι.
- Κατερίν' ν' τε πιένν
π' ρ τε μαρ πατσσάν τε ζιένν.
- Κατερίν' ζ' χαϊδιάρε
ψε σ εχά πατσσιάν φάρε;
- Τατ' ου ε χα πατσσιάν'
πο νούκου ι α σσκονν μεπλλάν'.

ΜΠΑΡΜΠΑΓΓΕΛΗΣ

- Έτυχε να περάσει ο Μπαρμπαγγελής
κι αυτός ο πατσάς του γέμισε το μάτι.
  - Ρε χασάπη εσύ που τον έχεις
πουλιέται ο πατσάς να τον αγοράσω;
  - Πουλιέται Μπαρμπαγγελή
αυτός ο πατσάς είναι καλός για σένα.
  - Την Κατερίνα να ρωτήσω
για να πάρω τον πατσά να το βράσει.
  - Κατερίνα χαϊδεμένη
γιατί δεν τρως καθόλου τον πατσά;
  - Πατέρα εγώ τρώω τον πατσά
αλλά δεν του περνάω τον μπελά!
- (να τον καθαρίσει).

* Τα διπλά σύμφωνα προφέρονται παχιά. Η απόστροφος παριστάνει το φωνήεν που δεν υπάρχει στην ελληνική γλώσσα και που στ' αρβανίτικα συναντιέται παρά πολύ συχνά. Μόνο του το βρίσκουμε στην έκφραση που λέμε όταν θέλουμε να κάνουμε ένα ζώο να προχωρήσει (Βρε ' σακα!).

Γ. Γέρου

ΕΥΘΥΜΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Περί κλασικής μουσικής

Είχε υπέροχη φωνή η Μπήλιω. Την άκουσε κάποιος σε ένα γλεντάκι μας, εντυπωσιάστηκε, μας πλησίασε και για να μη λέμε πολλά, προσφέρθηκε να βοηθήσει την κοπέλα να κάνει μαθήματα φωνητικής μουσικής.

Το μάθανε στο χωριό, καθώς και η θειάκα Πιστήμη (Επιστήμη το όνομα της γριάς) που χάρηκε περισσότερο γιατί το κορίτσι θα άφηνε τη βελόνα. Κατάλαβε βέβαια ότι ήτανε για κάτι καλύτερο από τη μοδιστρική αλλά ήθελε να μάθει το πώς και τι.

Μια μέρα πήγε η Μπήλιω επίσκεψη στη θειάκα Πιστήμη. Ήτανε γειτόνισσες.

— Μοί μανάρα, έμαθα πως πας στο Σκολείο και τραγουδάς. Τι είναι αυτό; Θέλει και το τραγούδι Σκολείο; «Σ' έ ντί-ιμ εδέ κτ πούν» (Δεν την ξέραμε κι αυτή τη δουλειά).

— Χρειάζεται θείτσα μου και πολύ μάλιστα. Εγώ, βλέπεις, σπουδάζω κλασική μουσική.

— Τι πράμα είναι αυτό μοί μανάρα;

— Έτσι το λένε θείτσα Πιστήμη. Κλασική

μουσική.

Της γριάς δεν της πήγαινε καθόλου καλά στο αυτή η λέξη. Η κόρη της έλλειπε αυτή την ώρα. Όταν γύρισε, της είπε για την επίσκεψη της Μπήλιως, το τι είπανε μαζί, αλλά για να εκφραστεί καλύτερα το γύρισε στα αρβανίτικα:

— Μ' θά σέ βέτε έ μπ-σόνε-τ τσά κ-γκ τς γιά-ν σί πόρδ, σί φέντ. (Μου είπε ότι πάει και μαθαίνει κάτι τραγούδια, που είναι σαν πόρδες, σάν φέντες). Και εξακολούθησε μονολογώντας:

— Σά μ μίρ ις βάϊζα μέ πούν-ν τς κεί. Βάτε έ ζού μέ τσά φέντα, μέ τσά πόρδα τ νά ζέξε-τ εδέ γκιτονί-α. Τς πούν-ρα γιά-ν κ-τό; (Πόσο καλά ήτανε το κορίτσι με τη δουλειά, που είχε. Πήγε τώρα και καταπιάστηκε με κάτι φέντες, με κάτι πόρδες, να μας βρομήσει και η γειτονιά. Τι δουλειές είναι αυτές;).

Άντε τώρα εσύ να δώσεις να καταλάβει η θειάκα Πιστήμη τι θα πει κλασική μουσική.

Μου το διηγήθηκε η ίδια η Μπήλιω —καλή της ώρα— κατοικεί στο Γιοχάνεσμπουργκ.

Βαγγέλης Π. Λιάπης

ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΚΑΤΑΓΡΑΨΟΥΜΕ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ

Από τα πιο πλούσια στοιχεία του Αρβανίτικου πολιτισμού είναι και η γλώσσα μας και για το λόγο αυτό η καταγραφή της είναι από τους κύριους στόχους μας, όπως εξάλλου προβλέπεται και από το καταστατικό.

Την καταγραφή αυτή δεν θα την αναθέσουμε σε μερικούς σοφούς, θα την κάνουμε όλοι μαζί.

Καλούμε λοιπόν τον κάθε Αρβανίτη να στέλνει στα γραφεία του Συνδέσμου, Ζάμη 23, ό,τι μπορεί από λέξεις, γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες, χαρακτηριστικές εκφράσεις, ιστορίες, παροιμίες, τραγούδια κλπ. Το περιοδικό θα παίξει πολύ σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή, γιατί μέσα στις σελίδες του θα γίνεται σε πρώτη φάση η καταγραφή αυτή.

Θα υπάρξουν βέβαια δυσκολίες γιατί πρόκειται για μια πολύ σοβαρή δουλειά. Πιστεύουμε όμως πως θα τη φέρουμε σε πέρας μια και θα την κάνουμε όλοι μαζί. Μια από τις δυσκολίες είναι και τα γράμματα (οι χαρακτήρες) που θα χρησιμοποιήσουμε για να αποδώσουμε σωστά την προφορά κάθε λέξης. Η δυσκολία στο σημείο αυτή οφείλεται στο ότι η αρβανίτικη γλώσσα είναι πολύ πλούσια σε φθόγγους. Έχει π.χ. δύο σίγμα, παχύ και λεπτό, το ίδιο συμβαίνει και με το λάμδα, το ρο, το χι κλπ. Έχει επίσης φωνήεντα που δεν υπάρχουν π.χ. στην ελληνική γλώσσα. Υπολογίζεται ότι για να αντιστοιχίσουμε όλους τους φθόγγους της αρβανίτικης γλώσσας χρειαζόμαστε περίπου 36 χαρακτήρες ή συνδυασμούς χαρακτήρων.

Επειδή η καταγραφή της γλώσσας είναι μια συλλογική προσπάθεια και στον τομέα της επιλογής των χαρακτήρων περιμένουμε τις προτάσεις σας.

Πάντως στην πρώτη φάση ο καθένας θα πρέπει να συνοδεύει τα γλωσσικά στοιχεία που μας στέλνει με ένα σημείωμα που να εξηγεί την προφορά κάθε δύσκολου φθόγγου. Π.χ. αν γράψω με ελληνικούς χαρακτήρες το παχύ σίγμα μπορεί να το γράψω με δύο σίγμα (σσ) κλπ.

Η δυσκολία αυτή θα ξεπεραστεί μόλις συμφωνηθούν κοινοί τρόποι γραφής.

Για τη διευκόλυνση και συστηματοποίηση της καταγραφής των λέξεων θα δημοσιεύουμε στο περιοδικό λέξεις με αλφαβητική σειρά στις οποίες ζητάμε να μας γράψετε τις αντίστοιχες αρβανίτικες με την προφορά τους με γράμματα που εσείς θέλετε, π.χ. ελληνικά, λατινικά κλπ.

Αν μια ελληνική λέξη έχει πολλές αρβανίτικες συνωνύμες λέξεις, τότε γράψτε τις όλες. Επίσης για την καλύτερη κατανόηση της σημασίας κάθε λέξης γράψτε μας αν ξέρετε μια έκφραση που να την περιλαμβάνει (ή παροιμία αν υπάρχει).

Εμπρός, λοιπόν, και καλή δουλειά!

Γ. Γέρου

Α, α	αβάρετος	άβαφος	αβίγλιστος	αβολεσιά
αβάδιτος	αβαρής	αβάφιστος	αβίδωτος	αβολεψιά
αβαείο	αβαρία	άβγαλτος	αβιταμίνωση	αβόλετος
αβαθολόγητος	άβαρος	αβγατίζω	αβίωτος	αβόλευτος
άβαθος	αβάς	αβγάτιση	αβλάβεια	αβολιά
αβαθούλωτος	αβασάνιστος	αβγατισός	αβλαβής	αβολιδιοσκόπητος
αβάκιο	αβασίλευτος	αβδέλλα	άβλαβος	άβολος
αβαλάμωτος	αβάσιμος	αβδελλιάζω	αβλασάρωτος	αβομβάρδιος
άβαλτος	αβάσιος	αβδηριτισμός	αβλαστήμητος	αβόσκητος
αβανιά	αβασκαίνω	αβέβαιος	αβλάστητος	αβοτάνιστος
αβανιάρης	αβάσκαμα	αβεβαιότητα	αβλαστολόγητος	αβούητος
αβανίζω	αβασκάνιστος	αβεβαίωτος	άβλαφος	αβουλησία
αβάντα	αβασκανήτρα	αβεβήλωτος	άβλεπος	αβουλία
αβανταδόρικος	αβασταγή	αβελόνιαστος	αβλέπημα	αβούλιαχος
αβανταδόρος	αβασταγιά	αβερνίκωτος	αβλεφαρία	άβουλος
αβαντάζ	αβασταγό	αβέρτα	αβλέφαρος	αβούλωτος
αβάρα	αβάσταγος	αβέρτος	αβλεψία	αβούρκωτος
αβαργόμιος	αβάσταχος	αβερτοσύνη	αβλόγητος	αβούρτιστος
αβαρέλιαστος	άβατος	αβίαστα	αβοήθητος	αβούτητος
αβαρεσιά	αβατσίνωτος	αβίαστος	άβολα	αβουτρώτος

αβράβευτος
αβράδιαστος
αβράκωτος
αβραμιαίος
άβραστος
αβράχνιαστος
άβραχος
αβρεξιά
άβρετος
άβρεχος
άβρεχτος
άβριστος
αβροδιαίτος
αβρόντητος
αβρός
αβρότητα
αβροφροσύνη
αβροχιά
άβροχος
αβρώμιος
αβύζαχτος
αβύζιατος
άβυζος
αβύθιστος
άβυθος
αβυσσαλέος
άβυσσος
-αγα
αγαδεύω
αγαδόπουλο
αγάζωτος
αγαθάρης
αγαθοεργία
αγαθοεργός
αγαθοεργώ
αγαθοπιστία
αγαθόπιστος
αγαθοποιία
αγαθοποιός
αγαθοποιώ
αγαθός
αγαθό
αγαθοσύνη
αγαθότητα
αγαθούλης
αγαθοφέρνω
αγαθόψυχος
αγαλαξία
αγαλβάνιστος
αγαλήνευτος
αγάλη
αγαλιάζω
αγαλιανός
αγαλίκι
αγαλλιάζω
αγαλλίαση
αγάλλομαι
άγαλμα
αγαλματένιος
αγαλματοποιία
αγαλματοποιός
αγαλός
αγαμία
άγαμος
αγάνα
αγανάκτηση

αγανακτώ
αγανεύω
αγανιάζω
άγανο
αγανοπλέκω
αγανός
αγάντα
αγάντζωτος
αγάνωτος
αγάπη
αγαπητικός
αγαπητός
αγαπίζω
αγάπισμα
αγαπώ
αγαρηνός
άγαρμπος
αγαρνίριστος
αγάς
αγαστός
αγαρεία
αγαρέμα
αγαρεύω
αγγειαλγία
αγγείο
αγγειογραφία
αγγειογράφος
αγγειοθήκη
αγγειοκνητικός
αγγειοπάθεια
αγγειοπλάστης
αγγειοπλαστική
αγγειοπλαστικός
αγγειοπύλης
αγγειόσπερμος
αγγειόσπερμα
αγγειοτομία
αγγείωμα
αγγελία
αγγελιάζω
αγγέλιασμα
αγγελικός
αγγελιοφόρος
αγγέλω
άγγελμα
αγγελολοβιπούσα
αγγελοβλέπω
αγγελοθωρώ
αγγελόκρουσμα
αγγεολάτρης
αγγεολατρία
αγγελομάτης
αγγελομαχώ
αγγελοπρόσωπος
άγγελος
αγγελούδι
αγγελτήριο
άγγιγμα
άγγιζω
άγγισμα
άγγιχτος
αγγλικανικός
αγγλικανισμός
αγγλικός
αγγλικά
αγγλιστί

αγγλομάθεια
αγγλομαθής
αγγλοσαξονικός
αγγλοφέρνω
αγγλοφιλία
αγγλόφιλος
αγγονάκι
αγγόνι
αγγουράκι
αγγούρι
αγγουριά
αγγουρίλα
αγγουροσαλάτα
άγδαρτος
άδίκιωτος
άδυτος
αγειτόνευτος
αγελάδα
αγελαδάρης
αγελαδινός
αγελαδοβοσκός
αγελαδοτόμαρο
αγελαδοτροφία
αγελαδοτρόφος
αγελαίος
αγέλαστος
αγέλη
αγεληδόν
αγέμιστος
άγενεια
άγενειος
άγενής
άγεννητος
άγεννος
άγενός
αγεράκι
αγεράς
αγερασία
αγεραστός
αγεरिकό
αγεροκόμητος
αγέρωχος
αγευσία
άγευστος
αγεφύρωτος
αγεωγράφος
αγεωμέτρητος
άγημα
αγήτευτος
αγιάζι
αγιάζω
αγίασμα
αγιασματάριο
αγιασμός
αγιαστήριο
αγιαστούρα
αγιατρευτος
αγίνωτος
αγιοβασιλιάτικος
αγιοβότανο
αγιογούτης
αγιογραφία
αγιογράφος
αγιοδημητριάτικος
αγιοκέρι
αγιόκλημα

αγιορείτης
αγιορείτικος
άγιος
αγιοσύνη
αγιότητα
αγιούπας
αγιόψυχος
αγκαζάρισμα
αγκαζάρω
αγκαζέ
αγκάθα
αγκαθάκι
αγκαθένιος
αγκαθερός
αγκάθι
αγκαθιά
αγκαθιάζω
αγκάθιαστος
αγκαθίτης
αγκαθώννας
αγκαθός
αγκαθότοπος
αγκαθωτός
αγκαλά
αγκάλη
αγκαλιά
αγκαλιάζω
αγκάλιασμα
αγκαλιαστός
αγκαλώ
αγκίδα
αγκινάρα
αγκίστρι
αγκιστριά
αγκιστρο
αγκιστροειδής
αγκιστρωμα
αγκιστρώνω
αγκιστρωτός
αγκλιά
αγκλίτσα
αγκομάχημα
αγκομαχητό
αγκομαχώ
αγκούλα
αγκορτιά
άγκουρα
αγκούσα
αγκούτσα
αγκράφα
αγκρέμιστος
αγκύλη
αγκύλι
αγκύλωμα
αγκυλωματιά
αγκυλώνω
αγκύλωση
αγκυλωτός
άγκυρα
αγκυροβόλημα
αγκυροβόλια
αγκυροβόλιο
αγκυροβόλο
αγκυροβολώ
αγκυροδέτης
αγκυροειδής

αγκωνάρι
αγκωναροδεσιά
αγκώνας
αγκωνή
αγκωνιάζω
αγκώνιασμα
άγλειφτος
αγλέουρας
αγλύκαντος
άγλυκος
αγλωσσία
άγλωσσος
αγνάντεμα
αγναντερός
αγναντεύω
αγνάντια
αγναντιαστός
αγνάντιο
άγνατος
αγνεία
άγνεστος
αγνίζω
αγνικά
αγνισμός
αγνόημα
άγνοια
άγνοιαστος
αγνός
αγνότητα
αγνώμια
αγνώμιastos
αγνώμονας
αγνώμωνώ
άγνωμος
αγνώμοσύνη
αγνώριστος
άγνηρος
αγνώσια
αγνώσιarχία
αγνώστικίζω
αγνώστικισμός
αγνώστικιστής
αγνώστοποίητος
άγνώστος
αγόμενος
αγονάτιος
αγόνατος
αγονία
αγονιμοποίησης
άγονος
αγόρα
αγοράζω
αγοραίος
αγοράκι
αγορανομία
αγορανομικός
αγορανόμος
αγοραπωλησία
αγόραρος
αγόρασμα
αγοραστής
αγοραστικός
αγόραστος
αγοραστός
αγοραφοβία

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΕΡΤ ΚΑΙ ΛΑΪΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ

Στις 20 του Απριλίου, στο Πνευματικό Κέντρο του Αρβανίτικου Συνδέσμου, οδός Ζαΐμη 23, έγινε δημόσια συζήτηση πάνω σ' ένα επίκαιρο κοινωνικό θέμα, ανάμεσα σε αρμοδίους, σε ειδικούς επιστήμονες και το κοινό. Εισηγητής στο θέμα «ΕΡΤ και Λαϊκή Επιμόρφωση», που συζητήθηκε, ήταν ο Πρόεδρος του Συνδέσμου κ. Γ. Γέρου.

Στην αρχή καθορίστηκε ο όρος «Λαϊκή Επιμόρφωση» σαν μια ανάγκη για συνεχή μόρφωση τόσο εκείνων που ασκούν κάποιο επάγγελμα, όσο και όλων των πολιτών σε γενικά θέματα. Η ανάγκη για επιμόρφωση είναι τόσο πιο έντονη, όσο πιο γρήγορη είναι η πρόοδος, που παρέχει νέες γνώσεις, ενώ αχρηστεύει τις παλιές. Έχει εκτιμηθεί πως σε μια δεκαετία αχρηστεύεται το 50% των γνώσεων και σε μια εικοσαετία το 90%. Ανάλογα συμβαίνουν και στις γενικές γνώσεις, στοιχεία που κάνει απαραίτητη τη γενική επιμόρφωση όλου του πληθυσμού.

Στη συνέχεια αναφέρθηκαν οι προσπάθειες που γίνονται με σεμινάρια, μαθήματα, διαλέξεις κλπ. για την επιμόρφωση του λαού. Αναφέρθηκαν επίσης τα πλεονεκτήματα των τρόπων αυτών, που είναι η ζωντανή παρουσία του επιμορφωτού και η αμεσότητα στις σχέσεις του με τους επιμορφούμενους, η δυνατότητα των επιμορφουμένων να συμμετέχουν ενεργά, καθώς επίσης και να κρίνεται άμεσα το έργο τους από τον επιμορφωτή. Σαν μειονεκτήματα αναφέρθηκαν ο μικρός αριθμός των επιμορφουμένων ανά επιμορφωτή και κατά συνέπεια ο μεγάλος αριθμός των απαιτούμενων επιμορφωτών, η έλλειψη των αναγκαίων εποπτικών μέσων και εργαλείων, οι δυσκολίες κατά τη μετάβαση και επιστροφή στα κέντρα επιμόρφωσης καθώς και το μεγάλο κόστος ανά επιμορφούμενο με τους τρόπους αυτούς.

Στη συνέχεια επισημάνθηκε από όλους ο μεγάλος απώς από την προσπάθεια επιμόρφωσης των Ελλήνων, που είναι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και κατά κύριο λόγο το ραδιόφωνο και η τηλεόραση. Το γεγονός

αυτό ερμηνεύτηκε σαν λάθος του κράτους —παλαιότερα αλλά και σήμερα— που βλέπει το ρόλο των μέσων αυτών κατά κύριο λόγο σαν μέσα τέρψης και ελαφράς ενημέρωσης και όχι κυρίως σαν μορφωτικών μέσων. Η αντιμετώπιση αυτή από μέρους του κράτους φαίνεται και από το γεγονός ότι πάντοτε η επάνδρωσή τους μέχρι και τη διοίκησή τους γινότανε και γίνεται με ανθρώπους που σχεδόν αποκλειστικά προέρχονται από την περιοχή της τέχνης ενώ λείπουν σχεδόν τελείως οι παιδαγωγοί καθώς και όλοι οι άλλοι μαζικοί φορείς γνώσης, όπως το Υπ. Παιδείας, τα Πανεπιστήμια, οι επιστημονικοί σύλλογοι, η ΓΣΕΕ, οι αγροτικοί σύλλογοι κλπ.

Τα στοιχεία που αναφέρθηκαν και που κάνουν την ΕΡΤ σαν κύριο παιδαγωγικό μέσο, που μπορεί να παίξει κύριο ρόλο στη μόρφωση και επιμόρφωση του λαού μας είναι:

Η δυνατότητα να μας παρουσιάζει τα ίδια τα πράγματα με τη βοήθεια των εικόνων και του ήχου, όπου και αν διαδραματίζονται αυτά, ενώ συγχρόνως ο αφηγητής μας επεξηγεί και μας καλεί να προσέχουμε τα πιο ενδιαφέροντα στοιχεία, όταν μάλιστα χρησιμοποιεί και το «ζουμ». Μπορεί να μας κάνει άμεση μετάδοση, δηλαδή τον ίδιο χρόνο που γίνονται τα γεγονότα, πράγμα που τα κάνει πολύ ενδιαφέροντα. Μπορεί να κάνει αργό ή γρήγορο γύρισμα και να μας διευκολύνει έτσι να καταλάβουμε καλύτερα αυτό που θέλει να μας πεί. Μπορεί να μας παρουσιάσει αποθηκευμένες πληροφορίες από κινηματογραφικές ταινίες, ταινίες βίντεο κλπ. Οι θεατές παρακολουθούν με καλύτερη άνεση τα προγράμματα γιατί η παρακολούθηση αυτή γίνεται μέσα από το σπίτι τους, όπου μπορούν να κάθονται πολύ άνετα. Τέλος μπορούν να αποτείνονται συγχρόνως σε απεριόριστο αριθμό επιμορφουμένων, που κάνει πολύ χαμηλό το κόστος ανά επιμορφούμενο πολίτη.

Σαν μειονεκτήματα αναφέρθηκαν: η έλλειψη αμεσότητας καθώς και η παθητικότητα που διαμορφώνει στον θεατή, όταν δεν

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΧΑΜΕΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΜΑΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

Το ανησυχητικό φαινόμενο για το μέλλον της Ελλάδας, είναι ότι εισάγει πάρα πολλά ξένα προϊόντα και εξάγει ελάχιστα.

Η οικονομία της χώρας κινδυνεύει απειλητικά απ' αυτή την ανισότητα. Για να εισαχθεί ένα πράγμα στην Ελλάδα ή —για να το γενικέψουμε— για να γιγαντοποιηθεί το φαινόμενο της πανκυριαρχίας των «εισαγωγών» προϋπήρξαν ορισμένες προϋποθέσεις, έγινε μια κάποια άκρως μελετημένη προεργασία. Στην αρχή οι «εισαγωγείς» στόχευσαν το μυαλό μας και την καρδιά μας, πρωτού στοχεύσουν την τσέπη μας.

Για να φτάσουμε στο σημείο ώστε να μην υπάρχει ελληνικό σπίτι που να μη διαθέτει ουσίку, έπρεπε να πειστούμε ότι όσοι δεν πίνουν ουσίку, είναι παρακατιανοί, και ότι αυτοί που το πίνουν είναι κοινωνικοοικονομικά ανώτεροι, επιτυχημένοι στο επάγγελμα, στην κοινωνία, στον έρωτα. Προ παντός στον έρωτα...

Ακόμα μάθαμε πια σήμερα, ότι για να ξεδιψάσεις, δεν χρειάζεται το νεράκι του Θεού. Υπάρχει η Κόκα-Κόλα, που άλλωστε είναι κάτι πάρα πάνω από ξεδιψαστικό. Είναι «δίψα για ζωή».

Αν νομίζετε ότι ο Ιμπεριαλισμός θα χρησιμοποιήσει τα κανόνια και τους πυραύλους για να μας υποδουλώσει, κάνετε λάθος. Αυτά τα μέσα ισχύουν για άλλους λαούς, έξω από την Ευρώπη. Εδώ περάσαμε κάποια στάδια

και αποχτήσαμε ένα είδος μυαλού που είναι δύσκολο να του αντιπαρατάξεις κανόνια και πυραύλους. Ανάγκη λοιπόν και άμεσος στόχος στο στόχαστρο των παντός είδους ιμπεριαλιστών, το μυαλό μας. Για να γίνει αυτό, χρειάζονται μέθοδοι πρωτότυποι, πρωτοφανέρωτοι, λεπτοί χειρισμοί, τέχνη υψηλή. Τίποτε το βάρβαρο, το αγροίκο, το άγριο, το φοβερό. Όλα με το μαλακό, το όμορφο, το χαρούμενο, το χαμογελαστό, το επιτείδιο, με το «Στούντιο 344» ας πούμε...

Τι είπατε; Τι σχέση έχει αυτό; Α, είναι σαν το βιολί του Ναστερδίν Χότζα. Θέλοντας να κλέψει κάποτε ο Ναστερδίν, πήρε ένα σιδεροπρίονο και ροκάνιζε μ' αυτό την κλειδαριά μιας αυλόπορτας. Κάποιος περαστικός τον είδε και απόρησε.

— Τι κάνεις αυτού Χότζα μου;

— Δεν βλέπεις; Παίζω βιολί.

— Και γιατί δεν ακούγεται;

— Μη σκας, θ' ακουστεί αύριο...

Πραγματικά την επόμενη έγινε γνωστή η ...κλοπή.

Προτού φυτρώσουν τα «Στούντιο 344» και βάλε, οι Ιθαγενείς αυτού του τόπου είχαν κι αυτοί τα δικά τους Στούντιο και εν πάση περιπτώσει βρέ αδελφέ, δικαιούνται κι αυτοί ένα Στούντιο έστω και τώρα που οι «Νέγροι» της Ελλάδας αυξήθηκαν τόσο πολύ που έγιναν δυναμική πλειοψηφία.

Μα αν δεν υπήρχαν τα «Στούντιο 344»

→
χρησιμοποιείται κατάλληλα.

Τονίστηκε τέλος η ευθύνη της ΕΡΤ, που στη διάρκεια των δύο δεκαετιών της ζωής της στη χώρα μας όχι μόνο δεν ανέβασε αισθητά την πνευματική και αισθητική στάθμη του λαού μας αλλά σε πολλά σημεία είτε την καθήλωσε εκεί που ήταν, είτε την υποβάθμισε (π.χ. μουσική).

Από τις πολύ ενδιαφέρουσες προτάσεις που έγιναν, τόσο από τους συζητητές, όσο και από το κοινό που πήρε ενεργό μέρος στη συζήτηση, βγήκε το συμπέρασμα πως το

καλύτερο αποτέλεσμα στην προσπάθεια για τη λαϊκή επιμόρφωση μπορεί να προκύψει με τον κατάλληλο συνδυασμό των παραδοσιακών μέσων επιμόρφωσης και της ΕΡΤ, η οποία όμως για να μπορέσει να παίζει το ρόλο που απαιτούν οι καιροί πρέπει να αλλάξει πρώτα σύνθεση, ώστε να αντιπροσωπεύει όλους τους φορείς γνώσεων και προβληματισμού και δεύτερο να βρει τον κύριο σκοπό της, που είναι κύρια επιμορφωτικός και σε μικρότερο ποσοστό θεαματικός-ψυχαγωγικός.

κλπ., αν δεν υπήρχαν τα Σόου, αν δεν υπήρχαν τα Φεσταβάλλς, κάθε βδομάδα κι από ένα (μπράβο αγάπη που μας έχουν!), αν δεν υπήρχαν τα μουσικά διαλείμματα και προγράμματα, η ...ελληνική ρόκ, κλπ. κλπ. τότε πώς θ' αγόραζε τους δίσκους της δισκογραφικής εταιρείας «W» ο Ντάντυ (θα πει πατέρας) για την Λίζ, την Ντόρυ, τον Τζάκ, τον Μπόμπυ; (Ελληνικά ονόματα είναι κι αυτά και μπορούν να χαρακτηριστούν «Λαϊκές» κατακτήσεις).

W

Ξέρω πως χειροκροτούν και συνυπογράφουν μέχρι εδώ οι άγρυπνοι θεματοφύλακες των «αυθεντικών», «λαϊκών», «γνήσιων», «ρεμπέτικων» παραδόσεων του λαού μας, που αντέδρασαν κεραυνοβόλα, μοιράζοντας τά... Στούντιο δίκαια και όμορφα με συνέπεια να έχει αφανιστεί κάθε πραγματικά γνήσια ελληνική μουσική παράδοση ανάμεσα στις συμπληγάδες πέτρες της άγριας Δύσης και της λαγμένης Ανατολής.

Γιατί όλα αυτά τα «γνήσια», «αυθεντικά» κλπ. που ακούμε κάθε μέρα απο τους τικ-στρουχτορες της μουσικής μας υποπαίδειας, έχουν τόσο σχέση με την ελληνική λαϊκή μουσική παράδοση, όσο ο Φάντης με το ρετσινόλαδο.

Οι άνθρωποι αυτοί δεν μπορούν να καταλάβουν ότι οι ρίζες της λαϊκής μας μουσικής παράδοσης, δεν βρίσκονται στην Ανατολή, μήτε στην Αθήνα και στον Πειραιά που ψάχνουν απεγνωσμένα. Κάτι πιο συγκεκριμένο: Μόνο στην Αθήνα και στον Πειραιά δεν μπορούμε να ψάξουμε για τις γνήσιες ρίζες της λαϊκής μας παράδοσης ακριβώς επειδή η Αθήνα και ο Πειραιάς, μετά την απελευθέρωση έγιναν το σταυροδρόμι πολυποίκιλων ρευμάτων πολιτισμικών μουσικών αντιλήψεων, ιδεών κλπ. Μικρασιάτες, Κρητικοί, Αρβανίτες, Αρμένιοι, Εβραίοι, Βλάχοι, Γύφτοι και κάθε λογής λαοί, έμπλεξαν τις μοίρες τους και τις ρίζες τους σε τέτοιο βαθμό που σιγά-σιγά δημιουργήθηκε η ωραία και αγγελική κατάσταση που αντιμετωπίζουμε σήμερα. Δημιουργήθηκε ένα νέο πολύχρωμο δέντρο με πολυποίκιλα φρούτα, που δεν μπορείς να προσδιορίσεις τη γένση τους.

Η αλήθεια είναι ότι οι φίλοι μας δεν ψάχνουν για τις ρίζες της ελληνικής λαϊκής μουσικής μας παράδοσης, αλλά για κάποιες άλλες και θα ήταν όμορφο να έχουν την

ευαισθησία και την ντομπροσύνη να το πούν καθαρά: «Ψάχνουμε για ό,τι έχει σχέση με την Ανατολή».

Μη μπερδεύουν τα πράγματα και μην καπελώνουν την ελληνική λαϊκή μουσική παράδοση με Ανατολίτικο «καπέλο» ή μη προσπαθούν να μας πείσουν ότι γνήσιο λαϊκό ελληνικό είναι το ρεμπέτικο, επειδή πραγματικά το ρεμπέτικο έχει διαλεκτική ιδεολογική συγγένεια με το μικρασιάνικο τραγούδι.

Αλλά διανοήθηκαν οι φίλοι μας οι Μικρασιάτες, ότι αντί να δώσουν τα πολιτιστικά φώτα της Ελλάδας στους Ανατολίτες, αποδέχτηκαν τα πάντα και διατήρησαν για τον εαυτό τους μόνο τη γλώσσα και τη θρησκεία; Είναι κάτι που πρέπει να τους προβληματίσει κάποτε. Πρέπει ν' αναρωτηθούν τι έδωσαν και τι πήραν. Τι το ελληνικό μεταλαμπάδευσαν στους Τούρκους και τι Τουρκικό αποδέχτηκαν αυτοί.

Το Μπουζούκι, ο Καραγκιόζης, οι Καρσιλαμάδες, τα Ζεϊμπέκικα, τα Τσιφτετέλια και οι Λουλάδες, δεν μπορεί να μας πείσουν ότι είναι ελληνικά δημιουργήματα, δημιουργήματα του Ελληνικού Λαού, όσες θεωρίες κι αν επιστρατεύσουν τα θεωρητικά περιοδικά τους και οι δημιουργοί των εκπομπών του Ραδιοφώνου και της Τηλεόρασης.

Για να επανέλθουμε στο θέμα των «εισαγωγών και των εξαγωγών», οι Έλληνες ή μάλλον αυτοί που ελέγχουν τα μαζικά μέσα ενημέρωσης και πολιτισμού πρέπει να είναι πολύ ατίσιδες, γιατί καταφέρνουν ώστε να εισάγουν πάντα ξένα προϊόντα, αλλά και να εξαγουν... πάλι ξένα με ελληνικό πλαστό διαβατήριο: Μπουζούκια, Τσιφτετέλια και Καραγκιόζηδες. Αυτό το τρίπτυχο είναι η Πολιτιστική μας σημαία προβολής μας στον σύγχρονο κόσμο. Βέβαια αυτή η σημαία είναι πολύ πλαστική και σχεδόν εξευτελιστική, γιατί δεν μπορεί ταυτόχρονα να είμαστε και «αχθοφόροι ενός μεγάλου προγονικού πολιτισμού» καθώς και μεις το θέλουμε και καθώς οι ξένοι μας υποθέτουν.

Στο κάτω-κάτω της γραφής, δεν έχει καμιά ευθύνη ο ελληνικός λαός να του αποδίδουν δημιουργήματα που δεν δημιούργησε.

Το ότι συμπαθέστατη τραγουδίστριά μας, προτρέπει όλους τους Έλληνες αλλά και όλο τον κόσμο, να χορέψει τον Ολύμπιο, τον ...ελληνικότατο τσιφτετέλι, δίνοντας προστα-

γή στον μπουζουκτζή να παίξει «επειγόντως εκείνον το σκοπό», φαίνεται πως δεν έχει σχέση με το «Κόκα-Κόλα δίψα για ...ζωή», που και η ίδια και ο δημιουργός του τραγουδιού επικρίνουν από ...τ' αριστερά.

Μα είναι ακριβώς το ίδιο και πολύ χειρότερο γιατί το να συνηθίσεις να πίνεις Κόκα-Κόλα και να μην κάνεις χωρίς αυτήν, δεν είναι τόσο τραγικό όσο το να σου κάνουν ολοκληρωτικό μεταβολισμό της ψυχουσύνθεσής σου, του χαρακτήρα σου, των συναισθημάτων σου, του μυαλού σου, της πολιτισμικής σου ταυτότητας και εκεί που χόρευες τον λεβέντικο Τσάμικο λέγοντας «αυτός ο κόσμος είναι μικρός και δεν με χωρά», να λικνίζεις τον πισινό σου ηδυπαθώς και να λες σαν αυτόν τον παρουσιαστή των «100%»... ελληνικών τουρκογύφτικων τραγουδιών του Φεστιβάλ του Λυκαβηττού: «Αν είναι να πεθάνουμε, ας πεθάνουμε χορεύοντας τσιφτετέλι!!!» (Το ι πήγαινε πολύ μακριά για νάναι αρμονικό στην πτωτική και κατιούσα κλίμακα του περιβάλλοντος).

Αλλά, φίλοι μου, η Ελλάδα δεν πάει μπροστά με το να παράμερίσουμε τον τσάμικο και να λικνίζουμε τον πισινό μας, ούτε με τα «αχ-βαχ» των μοιρολατρικών ρεμπέτικων, ούτε με τα «χασικλίδικα» που τα προανέγγειλε με υπερηφάνεια ο Νταλάρας σε μια συναυλία του, με συνέπεια να ξεσπάσει σε παραλήρημα χειροκροτημάτων το ακροατήριο, μόλις άκουσε ότι ήσαν απαγορευμένα.

Ήταν αρκετή η λέξη «απαγορευμένα» να δώσει στα «χασικλίδικα» το βραβείο το «προοδευτικό ακροατήριο», λες και τα απαγορευμένα αυτά τραγούδια ήσαν επαναστατικά λαϊκά δημιουργήματα, που κάποια δικτατορική εξουσία τόσο καιρό απαγόρευε. Μα αν μια αντιλαϊκή εξουσία ήθελε να κάνει «καλή δουλειά», το πρώτο που θα προωθούσε, θα ήταν τα χασικλίδικα. Ο λαός στον Λουλά και αυτοί στην εξουσία.

Το κατάντημα είναι τραγικό γιατί όλος αυτός ο αποπροσανατολισμός, όλη αυτή η κίνηση που στοχεύει να χάσει ο λαός τη δημιουργική του ικανότητα και την πολιτισμική του ταυτότητα, λιβανίζεται από τα λεγόμενα προοδευτικά κόμματα, που αποδέχονται και προωθούν όλους τους προχειρολόγους υπερλαϊκιστές, με την ελπίδα άγρας ψήφων, μιας και αυτοί κατάφεραν να καβαλίσουν τό μυαλό του λαού σαν «είδωλα».

Ίσως πουν μερικοί ότι δεν έχει σημασία τι χορεύεις και τι τραγουδάς. Αν αυτό το λένε και αυτοί που είναι μέσα στους πολιτιστικούς φορείς και που πιστεύουν ότι θα δώσουν πολιτιστικά φώτα στο λαό, καλά θα κάνουν να κρεμάσουν μια πέτρα στο λαιμό τους και να βρουν μιαν άπατη θάλασσαν να πάνε να πνιγούν. Δυστυχώς πολλοί απ' αυτούς το λένε και το πιστεύουν... Τι φταίει όμως ο δύσμοιρος αυτός λαός να ασελγούν πάνω στο μυαλό και στην ψυχή του;

Με την ρεμπετομανία των τελευταίων χρόνων και την παθητική αντίδραση των διανοουμένων αυτού του τόπου ή την επιπόλαια θεώρηση του πράγματος, φτάσαμε στο φαινόμενο να γιορτάζονται τα Φεστιβάλ των νεολαίων (που είναι το μέλλον της Ελλάδας) υπό τους ήχους του μοιρολατρικού και πεισιθανάτιου μπουζουκιού, με λάγνα τσιφτετέλια και χασικλίδικα ρεμπέτικα όπου η θεματογραφία τους αρχίζει με τη λέξη «μαστούρα», περνάει στη λέξη «μάγκας», σκοντάφτει στη λέξη «Λουλάς», δεν φειδολεύεται να επαναλαμβάνει τη λέξη «Χασίσι», συνεχίζει με τη λέξη «μόρτης» και βέβαια δεν τελειώνει καθόλου με τη λέξη «αλανιάρα». Αυτή είναι κύριοι η μουσική παιδεία της νεολαίας; Αυτά θεωρείται εσείς Λαϊκή, παραδοσιακή μουσική και τραγούδι; Ταυτίσατε τον Ελληνικό Λαό με μια περιθωριακή εντελώς ασήμαντη πληθυσμιακά μειοψηφία, αυτή των ρεμπέτηδων, που μερικοί αριστεροί ρεμπετολόγοι τους ανακήρυξαν... επαναστάτες;

Μα είναι επαναστάτες αυτοί που για να λύσουν το κοινωνικό τους πρόβλημα χώνονταν σαν ασπάλακες στα κουτούκια όπου μόνη τους φροντίδα είχαν πώς θα εξασφαλίσουν λίγο χασίσι και πώς θα εκμεταλλευτούν τις πορνεύόμενες γυναίκες;

Ποιοί λοιπόν ταύτισαν το λαό μας με τους ρεμπέτες κάνοντάς τους μάλιστα πρωτοπόρους, αγωνιστές, ινδάλματα, πρότυπα για μίμηση; Ποιοί εκμεταλλεύονται την ευαισθησία του λαού μας λέγοντας ότι εκφράζουν δήθεν τους καημούς του;

Πρόσφατα δημιουργήθηκε το θέμα του Καζαντζίδη με τη δισκογραφική εταιρεία του Μάτσα. Φάνηκε προς στιγμή ότι «ξύπνησε» ο Καζαντζίδης και ζητάει τα δικαιά του και ζητάει να τραγουδήσει για το λαό κλπ. κλπ. Ούτε τώρα ξύπνησε ο Καζαντζίδης, αλλ' ούτε και αυτοί που νόμισαν ότι τον «ξύπνη-

ΠΩΣ ΜΑΣ ΕΙΔΑΝ ΟΙ ΞΕΝΟΙ

1. Ο Πουκεβίλ την εποχή του Αλή-πασά

«Η εμορφιά ξαναπαίρνει την ηγεμονία της κάτω από έναν ουρανό γαλήνιο. Στις ακτές του Ιονίου πελάγους, στη μέση των μαγευτικών τόπων της Θεσπρωτίας, μέσα στα ολοπράσινα άλση που ο Θυάμις και ο Αχέροντας τα αγκαλιάζουν μέσα στα μαιανδρικά ρεύματά τους, ζουν οι Τσάμηδες. Ευτυχείς άλλοτε μέσα στους κόλπους της αναρχίας τους, θα τους αναγνώριζε κανείς από τα ξανθά ή καστανά μαλλιά τους, τη ζωηρότητα των γραμμών τους, τη μελαγχολία των ματιών τους, τη λεπτότητα του δέρματός τους... Αφοσιωμένοι στο εμπόριο, γενναίοι στις πολιτικές ταραχές που τους εχώριζαν, προχωρούν στον πολιτισμό. Οι κατοικίες τους κομψές και καθαρές, τα χωριά τους σκορπισμένα σε ρωμαντικά οροπέδια, πρόσφεραν ανάμνησα σ' έναν ωπλισμένο λαό την εικόνα της πατριαρχικής ζωής. Ελεύθεροι, χωρίς νόμο, απαλλαγμένοι από φόρους, δεν αναγνώριζαν για κύριό τους παρά μόνο το Θεό, στον οποίο πρόσφεραν τις προσευχές τους στις εκκλησίες και στα τζαμιά. Οι καρποί των κτημάτων τους, ξεπερνούσαν τις ανάγκες τους. Τόση

ευτυχία δεν μπορούσε να διαρκέσει στη γη και ο ταξιδιώτης που θα ξαναίδει εκείνους από τους Τσάμηδες που ξέφυγαν από τη ρομφαία του σατράπη των Ιωαννίνων και απ' αυτόν τον όλεθρο της επιδημίας, δύσκολα θα αναγνωρίσει εκείνους τους ανθρώπους τους στολισμένους με χρυσά στολίδια, τους ντυμένους με λαμπρή φορεσιά και φορτωμένους με βαρύτητα όπλα. Οι Τσάμισσες Θεσπρωτές έχουν ελληνική προσωπική γωνία, μεγάλα μαύρα μάτια και μακριά καστανά μαλλιά. Το δέρμα τους το λεπτό, αν και μελαχροινό· το φιλήδονο στόμα, το λεπτό και αβρό πόδι της Αρβανίτισσας, είναι τα γενικά χαρακτηριστικά της ομορφιάς τους, που τα βλέπει κανείς ακόμα να λάμπουν στις Παργινές και που δεν βρίσκονται πια στις Σουλιώτισσες, οι οποίες υποφέρουν, όπως οι Ακροκεραυνίτισσες, κάτω από τις καταθλιπτικές αγροτικές δουλειές. Έτσι, η ομορφιά δεν έχει μοιρασθεί παρά ειδικά στις Αρβανίτισσες του Τομόρου και της Θεσπρωτίας».

Pouqueville: Voyage de la Grèce, έκδ. 1827, τόμ. III, σελ. 213—220.

σαν». Όλα ήταν σιωπηλά και κοιμισμένα από το 1950 ως τα σήμερα. Ο Μάτσας και όλες οι δισκογραφικές εταιρείες που —κατά εντελώς τυχαία σύμπτωση— καμιά τους δεν είναι Ελληνική, χρησιμοποίησαν τη θαυμάσια φωνή του Καζαντζίδη για να επιβάλουν στον ελληνικό λαό το μοιρολατρικό και κακόμοιρο κουτόχορτο της Ανατολής.

Εκεί μέσα είναι η εκμετάλλευση όχι μόνο του Καζαντζίδη, αλλά και όλου του ελληνικού λαού. Τα κοκόρια που θα ξύπναγαν λοιπόν τον Καζαντζίδη, δεν έχουν λαλήσει ακόμα.

Το μοντέλο ανθρώπου που μέσα από

αυτή τη μουσική προσπαθούν να μας επιβάλουν, είναι το μοντέλο του «ευσυγκίνητου πρόβατου».

Λουλάς, λαγνεία, σεβντάς και μοιρολατρεία, αυτό είναι το ιδεολογικό υπόβαθρο των «λαϊκών» και ρεμπέτικων μουσικών ακουσμάτων.

Αντίμαχος σ' αυτόν τον «πολιτισμό» της λαγμένης Ανατολής και της άγριας Δύσης στέκεται σήμερα ο Αρβανίτης. Θεματοφύλακας του ελληνικού πολιτισμού. Θα εκπλαγούν ίσως όσοι μελετήσουν και ερευνήσουν τους Αρβανίτες.

Αλλά θα συνεχίσουμε στο επόμενο.

Αρ. Π. Κόλλιας

2. Ο Λόρδος Βύρων τον Νοέμβριο του 1809 προς τη μητέρα του:

«Εφώναξε τον Αρβανίτη στρατιώτη μου... που, όπως όλοι οι Αρβανίτες, είναι γενναίος, απόλυτα τίμιος και πιστός: είναι όμως σκληροί, αν και όχι κακόπιστοι, και έχουν μερικά ελαττώματα, αλλά όχι μικρότητες. Είναι, ίσως, η πιο έμορφη γενιά του κόσμου ως προς την εμφάνιση. Οι άνδρες είναι όλοι στρατιώτες: ο πόλεμος και το κυνήγι είναι οι μόνες τους ασχολίες. Οι γυναίκες είναι οι εργάτες, πράγμα που, τέλος πάντων, δεν είναι μεγάλη ταλαιπωρία σε τόσο όμορφο κλίμα.

Μου αρέσουν πολύ οι Αρβανίτες: δεν είναι όλοι Τούρκοι: μερικές φυλές είναι χριστιανικές. Η θρησκεία τους, όμως, κάνει να διαφέρουν λίγο στα έθιμα, στη συμπεριφορά τους. Εκτιμώνται ως τα καλύτερα στρατιωτικά σώματα στον τουρκικό στρατό. Ταξιδεύοντας, έζησα δυο ημέρες μια φορά και τρεις ημέρες μιαν άλλη, σε ένα στρατόπεδο στα Σάλωνα: ποτέ δεν ήυρα στρατιώτες τόσο καλούς... δεν με έκλεψαν και ήμουν πάντα ευπρόσδεκτος στα τρόφιμά τους και στο γάλα τους. Δεν είναι μια εβδομάδα, που ένας Αρβανίτης αρχηγός τους (κάθε χωριό έχει τον αρχηγό του, που λέγεται **πριμάρτ**), αφού μας βοήθησε να βγούμε από τη γαλέρα που βρισκόταν σε πολύ δύσκολες συνθήκες μας πρόσφερε φαγητό, και φιλοξένησε τη συνοδεία μου... αρνήθηκε κάθε πληρωμή, εκτός από ένα έγγραφο, που βεβαίωνε ότι είχα γίνει δεκτός καλά. Και όταν τον πίεσα να δεχθεί μερικά τσεκίνια, απάντησε: Θέλω να μ' αγαπάς: όχι να με πληρώσεις».

The works of Lord Byron, Letters and Journals, τόμ. Ι, έκδ. Rowland E. Prothero, London 1922, σελ. 252-255.

W

3. Πάλι ο Βύρων το Νοέμβριο του 1809 από το Λουτράκι Αμβρακικού:

«Το βράδυ, αφού είχαν κλείσει οι πόρτες του χωριού, φροντίσαμε για το δείπνο των Αρβανιτών μας. Εσφάχθηκε μια κατσίκια και ψήθηκε ολόκληρη. Ανάφτηκαν τέσσερες φωτιές, γύρω στις οποίες οι στρατιώτες κάθησαν κατά συντροφιάς. Αφού για πολλήν ώρα έφαγαν και ήπιαν, μαζεύτηκαν οι περισσότε-

ροι γύρω στην κυριότερη φωτιά και, ενώ εμείς και οι πιο ηλικιωμένοι πίναμε καθισμένοι χάμω, έδωσαν τα χέρια και χόρεψαν γύρω στη φωτιά, με τους ήχους των δικών τους τραγουδιών και με μια καταπληκτική ζωηρότητα. Το θέμα των τραγουδιών τους ήταν πάντα οι αγώνες των κλεφτών (πολεμιστές που έχουν καταφύγει στα βουνά για να ξεφύγουν από την τυραννία των Τούρκων). Ήταν ένα τραγούδι που βάστηξε περισσότερο από μιαν ώρα. Αρχίζει έτσι:

»Όταν φύγαμ' απ' την Πάργα,
είμαστε εξήντα.

Ύστερα ερχόταν η επωδός

Όλ' οι κλέφτες στην Πάργα
όλ' οι κλέφτες στην Πάργα»

Και ενώ τόνιζαν αυτή τη στροφή με όλη τη δύναμη των πνευμόνων τους, έφερναν βόλτα γύρω από τη φωτιά, γονάτιζαν, σηκώνονταν, ξανάρχιζαν να φέρνουν βόλτα, επαναλαμβάνοντας όλοι μαζί την επωδό. Ο θόρυβος των βημάτων στα χαλίκια της ακτής όπου είμαστε καθισμένοι, γέμιζε τις παύσεις του τραγουδιού με μια μουσική πιο γλυκιά και όχι λιγότερο μονότονη. Η νύχτα ήταν πολύ σκοτινή, αλλά στις λάμψεις που έριχνε η φωτιά ξεχωρίζαμε τα δέντρα, τους βράχους, τη λίμνη. Και η άγρια όψη των χορευτών έδινε στο περιβάλλον κάτι το παράξενο και μυστηριώδες μισοκρυμμένο μέσα στη σκιά».

Magasin Pittoresque, Paris 1848, σελ. 128.

W

4. Ο Μάρκος Βαρβαρίγος προς την Γερουσία το 1479:

«Οι Αρβανίτες και οι Έλληνες δεν είναι παρά ένας μόνον λαός που μισεί κάθε ξένον».

Κ. Σάθα, Μνημεία Ελληνικής Ιστορίας, τόμ. ΙV, σελ. LXXIV.

W

5. Ο Πρόξενος της Αγγλίας στην Αθήνα, Ιωάννης Ζιρώ το 1674:

«...Οι κλέφτες της υπαίθρου, τόσο εδώ όσο και στον Μωριά, είναι όλοι Αρβανίτες».

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ο ΒΑΣΙΛΗΣ Ο ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

του Στρατή Μυριβήλη

Επίσημα όμως, τον κυνηγούσε αλύπητα το Βασίλη η αστυνομία και η Ρεζί. Αυτός δε σκοτιζόταν και πολύ γι' αυτό. Το φυσικό του ήταν να ανεσαίνει γύρω του τα κίντυνα. Κάθε μέρα άλλαζε λημέρι, κάθε βράδι γιατάκι. Κανένας δέν τόξερε σε ποιο χωριό θα κονέψει, σε ποια σπηλιά, για σε ποιά βάρκα θα περνούσε τη νύχτα του.

Όμως συχνά τον έπιανε το μεράκι του γυρισμού. Τότες σηκωνόταν κ' ερχότανε στο χωριό μας να γλεντήσει. Το καφενεδάκι του Διαμαντόγλου άναβε και κόρωνε από το ραβαϊσι του χορού και το ντουφεκίδι. Έβαζε τις βάρδιες στα περάσματα, κατόπι τόστρωνε και πάνω και καλούσε όλο τον κόσμο να πιεί και να μεθύσει μαζί του.

Τότες πήγαινε να του κάνει παρέα κάθε παλικάρι πούχε στιμόνια να βαστάξει ως το πρωί το πιονί, το τραγούδι και το χορό. Το χωριό βούιζε όλη νύχτα από τις ντουφεκιές, από τα βιολιά και τα λαούτα.

Κοντά η Ανατολή* από την ακρογιαλιά μας, κι από κει απ' αντίκρι ξεκινούσαν κι ερχόντανε με τα όργανά τους οι νταουλτζήδες και οι ζουρνατζήδες οι πιο φημισμένοι. Για κείνον ερχόντανε. Να του παίξουνε να χορέψει.

Δuo απ' αυτούς είχαν γίνει πια ταχτικοί στα γλέντια του Βασίλη, και κάθε φορά δεν απόλειπαν από το καφενεδάκι του Διαμαντόγλου.

Καρα-Μουσταφά τον λέγαν αυτόν με το τούμπανο. Ήταν ένας άντρας ψηλός, σκοτεινός, με το πρόσωπο ακίνητο, χαλκωματένιο απ' τον ήλιο. Δε γελούσε, δεν έπινε πιονί. Τα γένια του ήταν σγουρά, γύριζαν δαχτυλίδια όπως στ' αρχαία αγάλματα. Τα μάτια του έκαιγαν, μαύρα σαν τα κάρβουνα. Περνούσαν με απάθεια πάνω από τους ανθρώπους, πάνω από τα πράματα, και τίποτα δεν τάραζε τα μοισιάδια του.

Ο άλλος ήταν κιτρινωπός, με μογγόλικά μοισιάδια, με λοξά μάτια πονηρά. Τατάρ-άγα τονε λέγανε κ' έπαιζε το ζουρνά.

Ανέβαιναν από τον γιαλό μαύροι και

ψηλοί, φορτωμένοι τ' άργανά τους τα βάρβαρα. Παίζανε κάτι σκοπούς γεμάτους καημό, κάτι χαβάδες ασιατικούς, σπαραχτικούς και φλογερούς. Οι ήχοι ερεθίζανε σαν το ρακί κ' έκαναν τα παλικάρια να χουγιάζουν από διονυσιακό πάθος. Σκοτεινές νοσταλγίες ξυπνούσαν μέσα από τη θολή ψυχή τους, γίνονταν σοβαροί. Τραβούσαν τις κάμες και χόρευαν τρομαχτικούς πυρρήχιους. «Χεπ! χεπ!» φώναζαν κ' έπαιζαν με τα κοφτερά άρματα που έβγαζαν σπίθες στον ήλιο.

Χόρευαν αργά κι αγέλαστα όλοι μαζί ένα μεγάλο κυκλικό ζεϊμπέκικο - η ρόδα του γύριζε μεγαλόπρεπα γύρω στους νταουλτζήδες.

Ήταν μεθυσμένοι ως την τρέλα, όμως αυστηρά πειθαρχημένοι κάτω από την τάξη του ρυθμού, που κυβερνούσε την έκστασή τους. Εμείς οι μικροί, βλέπαμε τις μυτερές λεπίδες να σταυρώνονται κάτω από το σαγόνι, πίσω από το λαιμό, πάνω στο βυζί, κάτω από τα γόνατα, κ' η καρδιά μας έτρεμε, όπως έτρεμε το ντουμπανόπετσο κάτω από το ρόπαλο του ζεϊμπέκη. Σφίγγαμε τα γόνατα, κάτι μας έπινγε σαν λυγμός. Περιμέναμε λαχανιασμένοι την ώρα που θάρχιζαν «να παίρνουν τις ανάλιες». Αυτό γινόταν σαν έφτανε η μανία τους στο κατακόρυφο. Σήκωναν τότες την κάμα «χέι!» φώναζαν και την κάρφωναν στο μερί, στη γάμπα. Και πάλι συνέχιζαν το γλέντι.

Αυτές ήταν οι «ανάλιες», που περιμέναμε με γλυκιά τρομάρα πότε θάρτει η ώρα τους. Κλειδώναμε τα δόντια χλομοί, ανατριχιάζαμε από ιερό φόβο. Ήταν φορές που δε βλέπαμε ούτε μια στάλα αίμα στη μαχαίριά. Ακόμα δε μπορώ να καταλάβω, πώς γινόταν αυτό το μυστήριο.

Ήταν πάλι φορές, σαν το καλούσε ο χορός, και τα παλικάρια γέρναν, όλοι μεμιάς, ως τη γής.

— Χέει! Πατοῦσαν μια φοβερή κραζιά, που έκανε τα τζάμια να τρίζουν.

Για μια στιγμή σταματούσε να γυρίζει η ρόδα του χορού. Τα παλικάρια, που πήγαιναν τόνα πίσ' από τ' άλλο, έκαναν μισή στροφή προς τα μέσα του κύκλου. Άπλωναν το χέρι, έσκυβαν κ' έπιαναν από χάμου με τα τρία δάχτυλα χώμα. Τα χέρια αντάμωναν στο

κεντρο του κύκλου, που έπαιρνε πάλι τη γύρα του, από την ανάποδη τώρα. Τούτη η κίνηση είχε κάτι σαν από μια μυστική ειδωλο-λατρική τελετή.

Πάνω σε κείνη την άψη ξετύλιγαν την παραδοσακκούλα. Τότες άκουγες ασημένια βροχή, να πέφτουν οι μεγάλες μονέδες στο τούμπανο, να κουρταλούν πάνω στο πετσί. Σα χόρευε ο Βασίλης, ζύγωνε το ζεϊμπέκι πούπαιζε το ζουρνά και του κολνούσε στο κούτελο πάντα χρυσάφι, μισή λίρα τούρκικη.

— Έιβαλλάχ, έκανε ο Τατάρ-άγας με το κεφάλι, και, θες για να κρατήσει στο κούτελο τη μονέδα, θες από ενθουσιασμό, σήκωνε το ζουρνά κατά τον ουρανό και δυνάμωνε το παίξιμο. Τα μικρά μάτια του άστραφταν, τόσο μαύρα που δεν έβλεπες βάθος.

Οι βαριές χτυπιές του τούμπανου ακούγονταν ως κάτω στη θάλασσα, μισή ώρα δρόμος. Κυλούσαν από τις βαθιές λαγκαδιές σαν τα μπουμπουνητά τ' ουρανού και τύλιγαν την ψυχή με γλυκιά τρομάρα. Όμως μέσα στον απέραντον ελιώνα, οι φυλλωσιές παίρναν τη βουή τους. Ακούγονταν τότε σαν απόμακρα λυπητερά αναφυλλητά.

Μια απ' αυτές τις μέρες βρέθηκε να περνά από το χωριό κι ο Ρεσήτ-μπέης, ένας αξιωματικός της τζαντάρμας - ψυχωμένο παιδί. Μοναχός του ήταν, μ' έναν καβαλλάρη. Περαστικός βρέθηκε, ούτε κ' είχε όρεξη για καβγάδες. Σαν έμαθε πως ο Βασίλης βρίσκεται στο χωριό, σηκώθηκε να καβαλλήσει να φύγει. Πάνω σε κείνα τα χέρια ήρθε άνθρωπος σταλμένος από τον Αρβανίτη.

— Ο Βασίλης, του λέει, έχει στημένο τσιμπούσι για τους φίλους του. Λοιπόν, σε καλεί να σε κεράσει στο πόδι ένα πιστό· μην του χαλάσεις, λέει, το χατίρι.

Ο ζαμπίτης, τι να κάνει, πήγε. Ήξερε κιόλας το φιλότιμο του Βασίλη. Σα βρέθηκε ανάμεσα στην παρέα, έδωξε από κοντά του και το στρατιώτη, τη μπιστοσύνη του να δείξει από τη μια μεριά, την αφοβιά του από την άλλη.

Ο Βασίλης, τ' άρεσε αυτό, χαμογέλασε κείνο το ντροπαλό του χαμόγελο που χάραζε γύρω στα μάτια.

Γλέντησαν όμορφα, όλοι μαζί και, σα σηκώθηκε να φύγει ο τούρκος, ο Βασίλης έβγαλε από τη μέση και του χάρισε το μάλαμοκαπνισμένο περίστροφο. Ο Ρεσήτ-

μπέης, μερακλής με τα όμορφα όπλα σαν κάθε τούρκος, το πήρε, ευχαρίστησε με το χέρι στην καρδιά και χτύπησε χαϊδευτικά στη ράχη το παλικάρι.

Κείνη τη στιγμή ίσα-ίσα περνούσε ένα γεράκι από πάνω κει, χαμοζυγιάζοντας σε κάτι όρνιθες που τσιμπολογούσαν στο σοκάκι. Ο ζαμπίτης σήκωσε τα μάτια, το είδε. Σήκωσε και το πιστόλι και τράβηξε. Το αγριοπούλι έπεσε με τσακισμένες φτερούγες στα γειτονικά κεραμίδια και σπάραζε.

Το γλέντι γινόταν πάνω στο δώμα, στο ξάγναντο, μπροστά στον καφενέ.

Ο Βασίλης είδε το κάμωμα του τούρκου. Τραβά από τη μέση του Αρτέμη άλλο περίστροφο και στέκεται μπροστά στην πόρτα. Μέσα στους τρεις τοίχους ήταν κρεμασμένα από τα κορδόνια τους έξη κάδρα με την ιστορία της Γενοβέφας. Ο Βασίλης σηκώνει το πιστόλι και, χωρίς να φαίνεται πως σημαδεύει, τραβά αράδα τις έξη σφαίρες και κατεβάζει αράδα τα κάδρα με κομμένα τα κορδόνια τους.

Ήταν η απόκριση.

Σ' ένα τέτιο γλέντι βρισκόταν ο Βασίλης όταν οι συχωριανοί μας οι τούρκοι, έστειλαν μυστικά πεζοδρόμο στο Μόλυβο και γύρεψαν τζαντάρμες νάρθουν να τόνε πιάσουν.

Χειμώνας ήταν και κρύωνε. Οι τούρκοι περίμεναν να βραδιάσει, μήκανε στο χωριό μέσα στη μαύρη νύχτα. Τους είδε η βάρδια και τίναξε ένα τορπίλλι, να πάρουν είδηση οι γλεντοκόποι. Οι τζαντάρμες ήταν πολλοί. Χίμηξαν από παντού, έζωσαν το καφεενεδάκι του Διαμαντόγλου, μυρμηκιά. Έπιασαν πόρτες και παραθύρια, γιουργάρανε μέσα και γύρισαν τα τουφέκια πάνω στα παλικάρια, που πιάσανε κιόλας τα μετερίζια τους και περίμεναν.

— Τεσλίμ! φώναξαν άγρια. Και καλά: «παραδοθείτε»!

— Βάρα! προστάζει ο Βασίλης.

Όσπου να παίξει το μάτι, με δυό μπιστολιές του Αρτέμη, οι κρεμαστές λάμπες πέφτουν θρύψαλα κι αρχίζει ο τράκος μέσα στο ηχητό σκοτάδι.

Συνέχεια στο επόμενο

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

Ντο πίες ντιζέτ βετ
πο ντο μπ'σσι ντι βετ.
Θα ρωτήσεις σαράντα άτομα
μα θα κάνεις όπως ξέρεις μόνος.

Νε κάλλ τ'χούαι
νιόρα γκαλλ-κόν, νιόρα σκαλλ-κόν.
Στο άλογο το ξένο
γρήγορα ανεβαίνεις, γρήγορα κατεβαίνεις

Βάτε βάπα μέ Γκούσστ'ν.
Έφυγε η ζέστη με τον Αύγουστο.

Μπ'ρμπ'ρίου πισσότ'
βέρα σσκόϊ.
Το αηδόني σάπασε
το καλοκαίρι πέρασε.

**ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ**
Συνδρομή για 6 τεύχη
400 δραχμές

ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΑΛΥΒΙΩΝ
ΔΗΜΟΣ
ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΘΑ ΓΙΝΟΥΝ

Την Κυριακή 7 Αυγούστου στο Πολυδέν-
δρι της Αττικής, με τη συνεργασία της Κοινό-
τητας και του Μορφωτικού Συλλόγου, θα
γίνει το πρώτο μας Αρβανίτικο Πανηγύρι.

Η εκδήλωση αυτή περιλαμβάνει:

- Έκθεση Αρβανίτικου Βιβλίου.
- Έκθεση Ειδών Λαϊκής Τέχνης.
- Μουσική και Τραγούδι Αρβανίτικο από
Αρβανίτικη Κομπανία.
- Αρβανίτικους χορούς από χορωδιακό το-
πικό συγκρότημα.

Την εκδήλωση αυτή ο Σύνδεσμος θέλει να
την κάνει και σε άλλες χωριά.

ΕΝΤΥΠΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Α. ΒΙΒΛΙΑ

1. «Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΑΡΒΑΝΙΤΩΝ ΣΤΗ
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ
ΕΘΝΟΥΣ», του Γιώργου Σωτ. Μαρούγκα,
εκδόσεις «ΠΟΡΕΙΑ», 1979.
2. «ΑΡΒΑΝΙΤΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ (Ο Κουντουρ-
γιώτικος)», του Βαγγέλη Λιάπη, Αθήνα
1980.
3. «ΝΤΕΛΛΑΛΗΔΕΣ (έρευνα και χρονικό)» του
Γιάννη Π. Γκίκα, εκδόσεις ΑΣΤΗΡ, 1983.
4. «ΑΡΒΑΝΙΤΕΣ και η καταγωγή των Ελλή-
νων» του Αριστείδη Π. Κόλλια, Αθήνα
1983.

Σημ.: Κριτική παρουσίαση των βιβλίων αυ-
τών θα γίνει στο επόμενο τεύχος του περιοδι-
κού.

Β. ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

1. «Κορινθιακά Χρονικά», εφημερίς των α-
πανταχού Κορινθίων.
2. «Πολυδενδρικά νέα», εκδότης Κ. Μπαλής
(Πρόεδρος Πολυδενδρίου Αττικής).

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

W

Αγαπητοί πατριώτες,

Με μεγάλη χαρά πληροφορήθηκα για τον Σύνδεσμο που ιδρύσατε από τα ημερολόγια που στείλατε στην Κοινότητα Τυχερού τα οποία ήταν πάρα πολύ λίγα καθώςον το χωριό μας έχει 2.500 κατοίκους, όλοι Αρβανίτες εκτός δέκα Ελληνοφώνων οικογενειών.

Θα ήθελα να γραφώ μέλος του Συνδέσμου σας καθώς και πάρα πολλά άτομα από το χωριό.

Γι' αυτό θα παρακαλούσα να στείλετε ένα αντίγραφο του Καταστατικού καθώς και πώς θα γίνει η εγγραφή των μελών.

Στον Νομό Έβρου υπολογίζεται ότι υπάρχουν γύρω στις 15.000 Αρβανίτες.

ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ: Τυχερό 2.500 κάτοικοι, Χειμώνιο-Ρήγιο-Σάκκος με αμιγή πληθυσμό αρβανίτικο, Χωριά με μικτό πληθυσμό στον Νομό Έβρου: Καβύλη, Μαυροκλήσι, Γεμιστή, Κήποι, Πέπλος, Φέραι.

ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ: Παραδημή κ.ά.

ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ: Εράσμιοι, Κυσία, Μέλισσα κλπ.

Όλοι οι Αρβανίτες της Δυτικής Θράκης είναι πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη. Οι κάτοικοι του χωριού μου έχουν έρθει από την Ίμβρασο (Ιμπρί κτεπέ). Από εκεί κατάγονταν και ο Φαν Νόλη (Μανώλης Μαυρομάτης), του οποίου συγγενείς υπάρχουν σήμερα στο χωριό μου και στα Φέρα.

Καζάκης Κωνσταντίνος
Τυχερό Έβρου

Εκ καταγωγής είμαι Αρβανίτης όπως άλλωστε το δείχνει και το επίθετόν μου, ο αείμνηστος πατέρας μου δικηγόρος Ξάνθης, όστις απεβίωσεν το 1967 κατήγετο από τα Δριτσέικα Μεθάνων και υπερηφανεύετο για την καταγωγήν του όπως και εγώ.

Με μεγάλην χαράν διάβασα στις εφημερίδες την ίδρυσιν του Αρβανίτικου Συνδέσμου και επιθυμώ να με γράψετε σαν μέλος αυτού, επίσης γράψτε μου τι θέλετε να σας στείλω γι' αυτήν μου την εγγραφήν.

Μ' εκτίμηση
Δημήτριος Ν. Μερκούρης
Δικηγόρος

W

Είμαι και 'γω ένας Αρβανίτης από ένα ακριτικό χωριό του Έβρου. Η καταγωγή μου είναι από την Ανατολική Θράκη από το χωριό Υμπρήκ Τεπέ ή Ημβράσος.

Τυχαία έμαθα ότι κυκλοφορεί ένα ημερολόγιο στην αρβανίτικη διάλεκτο.

Το διάβασα και σας συγχαίρω γι' αυτήν την προσπάθεια που κάνετε να διατηρήσετε την γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμα της φυλής μας.

Όμως θέλω να σας γράψω μερικές παραλαγές που υπάρχουν στη δική μας περιοχή ως προς την ονομασία των μηνών. Ιανουάριος λέγεται **Μουαϊ ιμάδ**, τον Φεβρουάριο τον λέμε **μουαϊ ισκουρτ'ρ**. Τα υπόλοιπα: Μαρς, Πριλ, Μάι δεν αλλάζουν. Τον Ιούνιο τον λέμε: **μουαϊ τ'κορ'τ**, τον Ιούλιο τον λέμε: **μουαϊ τ'σίρι'τ**, τον Αύγουστο τον λέμε: **αουουστόζι**, τον Σεπτέμβρη: **μουαϊ ι'παναϊρητ** ή **ε κρουκίτ**, τον Οκτώβριο: **σιρ'μήτρι**, τον Νοέμβριο: **βιέστ**, τον Δεκέμβρη: **καρά'κ'ς** ή **τ'μποτζιούκουτ**.

Δεν σας ανέφερα ότι είμαι μαθητής 15 χρονών και η μητέρα μου είναι Αρβανίτισσα. Έμαθα καλά την γλώσσα από την μητέρα μου και την γιαγιά μου που μιλούν συνέχεια στο σπίτι.

Ακόμα και έξω ακούς να μιλούν οι κάπως ηλικιωμένοι τα αρβανίτικα.

Από τους νέους του χωριού, όσοι είναι Αρβανίτες, οι περισσότεροι καταλαβαίνουν την γλώσσα, αλλά λίγοι μπορούν να την μιλούν αρκετά καλά. Ένας από αυτούς είμαι και 'γω.

Θέλω πολύ και πρέπει να συνεχιστεί να μιλιέται η γλώσσα των παππούδων μας και των προπαππούδων μας.

Αν θέλατε μπορώ να σας γράψω ορισμένα στοιχεία σχετικά με τα έθιμα της περιοχής μας.

Εδώ κλείνω το γράμμα μου και πάλι τα θερμά μου συγχαρητήρια για την μεγάλη προσπάθειά σας.

Στρόφαλης Βαγγέλης
Κήποι Φερρών

Ο Σουλιώτης **ΜΑΡΚΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ** γεννήθηκε το 1790 και από μικρός ακολούθησε τον πατέρα του Κίτσα, στους διάφορους αγώνες του. Στην Κέρκυρα, όπου κατέφυγαν οι Σουλιώτες, υπηρέτησε σαν υπαξιωματικός του Αρβανίτικου Συντάγματος.

Εκεί (στην Κέρκυρα), σε ηλικία 19 ετών, ξεκίνησε και την προσπάθεια καταγραφής Ελληνο-Αρβανίτικου λεξικού το οποίο ο ίδιος επιγράφει: «Λεξικόν της Ρωμαϊκοίς και Αρβανητηκής Απλής» και στο οποίο υπάρχουν 1494 Αρβανίτικες λέξεις. Το λεξικό αυτό, του οποίου το πρωτότυπο βρίσκεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη των Παρισίων, εκδόθηκε το 1980 από την Ακαδημία Αθηνών.

Με την έναρξη του αγώνα, στο πλευρό του Αλή, είχε μεγάλες επιτυχίες κατά των Τούρκων. Ο αγώνας όμως ήταν άνισος και ο Μάρκος κατέβηκε στην Κόρινθο και ζήτησε βοήθεια από την προσωρινή Κυβέρνηση της επανάστασης. Ύστερα από την ήττα στο Πέτα, το Σούλι παραδόθηκε στους Τούρκους και ο Μάρκος ακολούθησε το Μαυροκορδάτο στο Μεσολόγγι, όπου και διακρίθηκε. Η κυβέρνηση, αναγνωρίζοντας την αξία του, τον διόρισε αρχηστράτηγο κι αυτό έκαμε άλλους καπεταναίους να θυμώσουν. Ο Μάρκος τότε έσκισε το διορισμό του, λέγοντας: «Όποιος είναι άξιος παίρνει το δίπλωμα αύριο μπροστά στον εχθρό». Σκοτώθηκε τη νύχτα της 7 Αυγούστου 1823 στην προσπάθειά του να νικήσει τον Μουσταή Πασά της Σκόδρας, σε νυχτερινή έφοδο στο Κεφαλόβρυσο κοντά στο Καρπενήσι.

Για την αξία του ήρωα έχει μιλήσει η ιστορία. Τα παρακάτω όμως λόγια του Γ. Καραϊσκάκη έχουν τη δική τους ξεχωριστή αξία: «Ο Μάρκος ήτανε τρανός. Είχε νου που δεν είχε άλλος, είχε καρδιά λιονταριού και γνώμην δίκια σαν του Χριστού. Ούτε το δάχτυλό του δεν του φτάνουμε».

Το Δ. Συμβούλιο για να τιμήσει τους αγώνες του ήρωα και την προσπάθειά του συγγραφής λεξικού, με απόφασή του, έδωσε το όνομά του στο Πνευματικό Κέντρο του Συνδέσμου.

Γ. ΜΙΧΑΣ